

บทที่ 2

อารยธรรมอินโดอารยัน (Indo-Aryan Civilization)

เราค้างเรื่องราวเกี่ยวกับอินเดียไว้ในศตวรรษที่ 6 ก่อนคริสตกาล ซึ่งเป็นสมัยที่เกิดความบันปวนสับสนในทางภูมิปัญญา ทางจิตวิญญาณและการเมือง สร้างการณ์ดังกล่าวเป็นผลมาจากการอพยพอย่างหนาแน่นของชาวอารยันที่เข้ามาอยู่ในบริเวณที่รากลุ่มแม่น้ำคงคา และเป็นผลมาจากการของชาวอารยันได้ตั้งหลักแหล่งต่างๆ ที่เจริญขึ้นโดยเห็นจากการพัฒนาขึ้นเป็นเมือง เป็นปีที่มีเขตแดนและการพัฒนาทางเกษตรกรรมที่ใช้ระบบชลประทาน ความเจริญในการดำรงชีวิตดังกล่าวให้ทำลายองค์การของผู้คนและผู้คนมัดทางสังคมยิ่งไปกว่านั้น ชาวอารยันในขณะที่อพยพเข้ามาเป็นระยะๆ จากตะวันตกมาตะวันออกข้ามทางเหนือของอินเดียบ่อมได้รับอิทธิพลของผู้ที่ไม่ใช่ชาวอารยันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งอิทธิพลดังกล่าวที่ได้เข้าไปเปลี่ยนแปลงทั้งวัฒนธรรมและความปรัชญาของเชื้อชาติของชาวอารยันด้วย ชาวอารยันต้องมาผูกพันกับชาวพื้นเมืองที่ตนปักครองและในแบบลุ่มแม่น้ำคงคาทางตะวันออกต้องยอมรับรัฐที่ไม่ใช่ของอารยันบางรัฐซึ่งรัฐเหล่านี้ได้รับวัฒนธรรมอารยันอย่างเต็มที่ ดังนั้นในศตวรรษที่ 6 ก่อนคริสตกาล อารยันเปลี่ยนแปลงจากภัยในของคนและถูกความจากอารยันรุมภายนอก

แต่จะเปลี่ยนแปลงมากน้อยเพียงใด รับเอารัฐธรรมของผู้อื่นมาเพียงใดนั้น
ไม่อาจจะกำหนดได้ เพราะขาดหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษร ที่บันทึกเรื่องราวก่อน
ศตวรรษที่ 3 ก่อนคริสตกาล และหลักฐานที่นักประวัติศาสตร์ไว้วางใจมักจะเป็นสมัย
หลัง โดยรวมจากคำบอกเล่า อันที่จริงแล้วระยะเวลาทั้งหมดจนถึงสมัยที่มุสลิมเข้า
ยึดกรุง มีแต่หลักฐานที่ไม่แน่นอนทั้งสิ้น บันทึกของรูปบาลลส่วนใหญ่เขียนบนวัสดุที่
ไม่เสื่อมสลาย เรื่องราวที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์กับต่างประเทศหรือเรื่องราวที่ช่าว้าง-

ประเทศาเมืองท่านนั้นที่บันทึกวันและเวลาที่แน่นอน จะนั้น ประวัติศาสตร์ของอินเดีย ก่อนมุสลิมเข้ามาจึงเลือนหายมาก เมื่อแต่เรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่เกี่ยวกับการพัฒนาทาง รัฐธรรมนูญ แม้จะมีเอกสารมากแต่ก็ไม่ให้ความแน่นอน

คุณสมบัติดังกล่าวนี้ ในเชิงหมายความว่าชาวอินเดียไม่ผูกพันธ์กับปัญหา ของชีวิตและการแก้ปัญหา เพราะปัจจุบันนี้พลังความสามารถของผู้ปกครองและประชาชน ต่างก็เข้าไปเกี่ยวพันกับปัญหาของชีวิตในโลกนี้ แต่การระมัดระวังต่อการเปลี่ยนแปลง ที่คงที่ ได้ค้านกับการพัฒนาความรู้สึกแห่งประวัติศาสตร์

ในทุกการเมืองอินเดียภายใต้ผู้ปกครองที่มีอำนาจเด็ดขาดก็ผูกพันกับการทำ สังคมมาระหว่างรัฐ ซึ่งสังคมดังกล่าวทำให้รัฐอิสระลดจำนวนน้อยลง ในตอนปลาย ของศตวรรษที่ 6 ก่อนคริสต์กาลเกิดสังคมบอยครั้งขึ้น เพราะมีความรู้ในเรื่องเหล็ก ที่ได้รับมากจากเปอร์เซีย บางทีคงมาจาก การปรับปรุงทางตะวันตกเฉียงเหนือของอินเดีย โดยพระเจ้าเดอโรอัสที่ 1 (Darius I) นี่เป็นการเริ่มต้นของการแลกเปลี่ยนระหว่างอินเดีย และอิหร่าน ความรู้เกี่ยวกับจักรวรรดิเปอร์เซียและเทคโนโลยีในการปกครองเป็นสิ่งกระตุ้น ให้รัฐอินเดียรู้สึกใหญ่ ๆ มีความพยายามที่จะสร้างจักรวรรดิบ้าง อย่างไรก็ตามเป็น เวลาถึง 200 ปี ในการต่อสู้ก่อนที่จะเกิดจักรวรรดิโมริยะ ซึ่งค่อย ๆ มีอำนาจครอบคลุม ดินแดนทั้งหมดยกเว้นตอนใต้ของอินเดีย

อาจจะเป็นไปได้ที่สิ่งหนึ่งที่หนุนให้莫ริยะมีอำนาจหรือ การรุกรานของชา ต่างชาติคือ พระเจ้าอเล็กซานเดอร์มหาราชในปี 325 ก่อนคริสต์กาล มีอำนาจเรื่องหนึ่ง กล่าวว่าผู้ก่อตั้งจักรวรรดิ莫ริยะ คือ จันทรคุปต์ ผู้ซึ่งสนับสนุนให้พระเจ้าอเล็กซานเดอร์ เดินทางเข้าไปในทิวารบุรุษแม่น้ำคงคา เพื่อว่า ณ ที่นั้นพระองค์จะได้ปราบปรามผู้ปกครอง ที่ไม่ยุติธรรมและไม่เป็นที่นิยมนั้นเสีย แม้ว่าการควบคุมกันนี้จะไม่สมหวัง เพราะนายทหาร ของพระองค์ก่อการกบฏ จันทรคุปต์ก็จัดการเข้าพิชิตทั้งบริเวณทิวารบุรุษแม่น้ำคงคาและ ทางตะวันตกเฉียงเหนือเสียเอง และรวมอินเดียทั้งหมดเป็นครั้งแรก ในที่สุด จันทรคุปต์ก็ขึ้นไป Selucus เพื่อช่วงชิงเออร์สุที่พระเจ้าอเล็กซานเดอร์ได้ และกลับ สร้างสันนิษัทมิตรด้วยการแต่งงานกับลูกสาวของ Selucus ส่วน Selucus ได้รับของขวัญ จากอินเดียคือ ช้างศึก 500 เชือก ผู้ที่สืบทอดจากจันทรคุปต์ที่ไม่ค่อยมีชื่อเสียงนักได้ เคลื่อนทัพเข้าไปยังทางใต้ของภูเขาในเมืองและนำเข้าพิชิตเดือนราก และออรัสที่มีชื่อเสียง

ของพระองค์คือพระเจ้าอโศกเข้าพิธีตทางตะวันออกเฉียงใต้ก่อนที่จะเปลี่ยนนานับถือศาสนาพุทธและดำเนินนโยบายแบบสั่งติ การจัดระเบียบการปกครองจักรวรรดิไม่รียะเห็นได้ชัดว่าเป็นการจำลองแบบของเบอร์เชีย และอิทธิพลของอัหราวนก็เห็นได้ชัดในเสาพินที่พระเจ้าอโศกโปรดให้ตั้งขึ้น เพื่อบันทึกคำสอนของศาสนาพุทธ ภาคภาษาพุทธ ในสมัยพระเจ้าอโศกจะกล่าวภายหลัง

2.1 ปรัชญาทางศาสนา (Religious Philosophy)

คัมภีร์อุปนิชัท แสดงถึงความไม่พอใจต่อการบูชาแบบมีพิธีกรรมบูชาอย่างต่อพระเจ้าต่าง ๆ ตามคัมภีร์พระเวท และต่อการครอบงำในพิธีกรรมของพากพราหมณ์ ดังนั้น ผู้นำเพิ่มภาระตนแต่ละคน ซึ่งอาจจะได้รับแรงดลใจจากคำสอนทางศาสนา ที่ไม่ใช่เป็นของอารยัน ซึ่งได้สะแสวงหาความจริงสูงสุดที่อยู่เบื้องหลังพระเจ้าเหล่านั้น นั่นคือ วิญญาณสากล หรือพรหมัน ซึ่งเชื่อว่าเป็นสิ่งที่มีอยู่เหนือนอกโลกแห่งปราภูภารณ์นี้ และมีอยู่เหนือนอกพระเจ้าซึ่งเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลาและเชื่อว่าวิญญาณสากลนี้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับอาทิตย์ ซึ่งมีอยู่ในทุก ๆ คน และเป็นสิ่ง omniscient ที่ศักดิ์ดังกล่าวนี้ จึงเกิดระบบปรัชญาซึ่งแยกเป็น 2 คือ

1. ความจริงแท้สูงสุดที่เป็นมติ เป็นสิ่งที่ไม่เปลี่ยนแปลง ที่รับรู้ได้จากประสาทสัมผัสรู้เห็นใจโลกไม่อาจบรรลุได้ด้วยวิธีทางตะวันตก

2. การปรากฏการณ์ที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลาซึ่งโดยแก่นแท้เป็นเพียงมายา การไม่ใช้ความจริงแท้ และโดยหลักการนี้ได้แบ่งความรู้เป็น 2 ประการ คือ

2.1 ความรู้ดับเห็นใจโลกซึ่งจะทำให้รู้แจ้งความจริงสูงสุด

2.2 ความรู้แบบโลเกียร์ ซึ่งเกิดจากประสบการณ์จากประสาทสัมผัสรู้ไป

ในขณะที่ระบบปรัชญา ศาสนาตะบันเห็นใจโลก (ความรู้ดับโลก) กำลังวิรุณนาการอยู่นี้คำสอนที่เมืองสุราษฎร์ฯ ซึ่งอาจจะไม่ใช่ของชาวอารยันเอง ก็กำลังได้รับความสำคัญและเริ่มแพร่หลายกันไป เช่น คำสอนในเรื่องสังสาระ หรือการเวียนว่ายตายเกิดแห่งวิญญาณ ซึ่งเริ่มปรากฏครั้นนี้ 500 ก่อน คริสต์กาล สำหรับคนที่รู้ปีความเชื่อในคำสอนนี้อย่างด้อยที่สุดก็ทำให้เข้าสามารถจัดความหวาดกลัวในเรื่องเกี่ยวกับความตาย และโดยคำสอนเรื่องสังสาระนี้ก็จะเป็นหลักประกันว่า ทุกคนมีอมตะภาพ (immortality) ในตนเอง อย่างไรก็ตามยังมีคำสอนที่สัมพันธ์กับเรื่องนี้อยู่คือคำสอนเรื่อง

กรรม ซึ่งโดยการกระทำของบุคคลไม่ว่าจะดีหรือเลว ก็จะมีผลเป็นตัวกำหนดสถานภาพของเขานในการที่เขาจะเกิดใหม่ ทฤษฎีกรรมในแห่งนี้เป็นทฤษฎีแห่งศีลธรรม เพราะเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับความประพฤติของบุคคล นอกจากนี้ยังสามารถอธิบายถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลที่ปราภูมิในสังคม และยังให้ความหวังในสิ่งที่จะดีขึ้นในชีวิตใหม่ด้วยการทำการมดี โดยแท้จริงแล้วทฤษฎีเรื่องกรรมนำไปสู่การพัฒนาคำสอนระบบศีลธรรมซึ่งกล่าวถึงกฎหรือหลักการประพฤติตี่ต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับกฎระเบียบของแต่ละชั้น แต่ละวรรณที่จะพึงปฏิบัติ

แม้ว่าการยอมรับการปฏิบัติต่อกฎแห่งศีลธรรมในขันตรียมการเพื่อการมีชีวิตที่ดีกว่าในโลกหน้าจะเป็นสิ่งที่น่าพอใจสำหรับคนอินเดียส่วนใหญ่ก็ตาม แต่ก็มีนักคิดอีกจำนวนมากที่เห็นว่า การเกิดแล้วเกิดอีกอย่างไม่สิ้นสุดเป็นที่น่าสะพรึงกลัว ดังนั้น จึงแสวงหาวิถีทางที่จะเอาชนะการเกิดอีกอย่างหนึ่ง นั่นคือวิธีโมกษะ ผู้แต่งคัมภีร์อุปนิษัท มีความเข้าใจในชีวิตอย่างลึกซึ้งและอาจจะได้รับอิทธิพลจากการเกิดใหม่และเรื่องกรรมอีกด้วย แต่ที่แน่นอนหลักคำสอนของศาสนาเชน พุทธ และอินดู ต่างก็ได้รับอิทธิพลของคำสอนดังกล่าวแล้ว

2.2 ศาสนาเชน

ศาสนาเชนและศาสนาพุทธ ซึ่งมีระบบคำสอนเป็นอิสระจากคัมภีร์พระเวท และมีอายุที่ยืนนานกว่าระบบอื่น ๆ ในบรรดาระบบคำสอนอิสระในช่วง 5-600 ปีก่อนคริสต์กาล เพราะว่าคำสอนส่วนใหญ่ของปรัชญา ระบบอื่น ๆ ที่ปราภูมิอยู่ในหลักคำสอนของเชนและพุทธ ไม่เป็นที่ยอมรับและเป็นสิ่งที่เชื่อถือไม่ได้ อย่างไรก็ตาม การอธิบายคำสอนที่มีอคติเหล่านี้จะส่งเสริมให้เกิดความคิดเห็นแบบตีป้อมขยายนายังกว้างออกไปในช่วงนี้

โดยที่ไว้นักคิดเหล่านี้ต่างก็ไม่พอใจความคิดเกิดใหม่คือทฤษฎีกรรมและทฤษฎีโมกษะ ฝ่ายหนึ่งบัญญัติเป็นปฎิเสธผลแห่งกรรมดีและกรรมชั่วด้วยการได้ยังว่าความหลุดพ้นจะบรรลุถึงได้ก็ด้วยศรัทธา อีกพากหนึ่งบัญญัติเป็นปฎิเสธว่า ความรู้จะดับเห็นอีกเป็นสิ่งที่อยู่เหนือวิสัยปัญญามนุษย์และเป็นสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ พากหลังนี้เมื่อถูกถามว่าโลกหน้ามีอยู่หรือไม่ ก็มักจะตอบว่า เรายังไม่ได้รู้โลกหน้ามีอยู่หรือโลกหน้าไม่มี สงวนพากนี้

ซึ่งมีทัศนะที่ไม่แน่นอน พากที่ 3 เป็นพากนักวัตถุนิยม (atomist) ซึ่งเชื่อว่าสิ่งทั้งปวง ประกอบด้วยธาตุ 7 ประการ ซึ่งธาตุเหล่านี้ไม่ทราบว่ามีโครงสร้างขึ้น ไม่มีความรู้สึก และทำลายไม่ได้ ไม่ว่าจะเป็นวิธีใด ดังนั้น การกระทำการของมนุษย์ไม่ว่าจะโดยประการใด ก็ตาม ไม่สามารถจะทำให้เกิดการเพิ่มขึ้น ทำให้พร่องลง หรือทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ในธาตุมูลฐานหัน 7 ที่เป็นองค์ประกอบแห่งความจริงแท้ พากที่ 4 เป็นนักวัตถุนิยม ซึ่งเพียงแต่ปฏิเสธว่า ความจริงแท้ได้ฯ สำหรับมนุษย์จะเป็นมืออยู่ก็เพียงแต่ในโลกนี้เท่านั้น ไม่ใช่มืออยู่ในโลกหน้าหรือชาติหน้า นักคิดที่เชื่อว่าโโคคาล (Gosala) ซึ่งเป็นผู้ตั้งนิกาย อาชีวะจะได้ประการคำสอนที่ว่า วิถีชีวิตและประภาการณ์หันปวงในธรรมชาติ เป็นสิ่ง ที่ถูกกำหนดไว้ด้วยตัวแண่อนแล้วจะเปลี่ยนแปลงแก้ไขได้ฯ ไม่ได้ คำสอนนี้ได้รับความ นิยมแพร่หลายในระหว่างช่วงก่อนคริสตศักราชและได้กล่าวเป็นคำสอนอีกรอบหนึ่ง ที่รุ่งเรืองจนถึงศตวรรษที่ 14 ท่านผู้นี้สอนว่ามนุษย์แต่ละคนถูกกำหนดให้เรียนรู้ถ่ายทอด อัญจันครบ 8 ล้าน 4 แสนครั้ง ก็จะบรรลุถึงความบริสุทธิ์ของที่เรียกว่าสังสารสุทธิ์ การ กระทำการรวมไม่ว่าจะศีห์หรือเลว จะไม่อิทธิพลหรือเปลี่ยนแปลงให้วิถีชีวิตเรวื้นหรือช้า ลงได้ อย่างไรก็ตามการที่บุคคลปรารถนาหลีกเลี่ยงกรรมที่เลว และขณะเดียวกันปฏิบัติ การทราบตนอย่างเคร่งครัด ก็แสดงว่าบุคคลผู้นั้นกำลังจะบรรลุถึงจุดหมายปลายทาง แล้ว จะนั้น ในเมืองนี้ระบบคำสอนของโโคคาลก็ส่งเสริมหลักจริยธรรมอยู่ทางอ้อม

มหาเวระ (ประมาณ 540-468 ปีก่อนคริสต์กาล) เชื่อกันว่าเป็นศาสตราองค์ที่ 24 และเป็นองค์สุดท้ายในยุคหนึ่ง (cosmic cycle) ดังนั้นคำสอนของท่านจึงไม่นับเป็น คำสอนดังเดิม แต่เป็นการประการคำสอนแก่ซึ่งได้ถูกสืบทอดไปแล้วเป็นส่วนใหญ่ มหาเวระ โดยชาติกำเนิดก็คล้ายกับพระพุทธเจ้า คือเกิดในราชวงศ์กูล ในรัฐทางเหนือของอินเดีย ซึ่งมีแหล่งอารยธรรมที่ไม่ใช่ของอารยัน แนวคิดแบบวิญญาณนิยม (animism) ได้ปรากฏ อย่างแพร่หลายในคำสอนของมหาเวระ โดยเชื่อว่าไม่ว่ามนุษย์สัตว์และพืชเท่านั้นมีวิญญาณ แต่รอดทุ่งๆ ที่ไม่มีชีวิตก็มีวิญญาณด้วย ระบบปรัชญาของท่านส่วนใหญ่เป็นวัตถุนิยม และทวิภานิยม (dualism)

ท่านสอนว่าจักรวาลนี้ประกอบไปด้วยวิญญาณ ที่มีจำนวนประมาณไม่ได้เรียก ว่า ชีว (ชีวิต) ซึ่งมารวมกับวัตถุที่จะมีลักษณะเป็นรูปปางรี (ovata) ซึ่งในช่วงนี้วิญญาณ จะถอยสูงขึ้นหรือลดต่ำลงขึ้นอยู่กับน้ำหนักของวัตถุ ความสูบก็แท้จริงหรือไม่ก็จะ

บรรลุได้ก็ต้องการทำลายวัตถุนี้ จนกระทั่งวิญญาณลายขึ้นไปสู่อุดของจักรวาลและอยู่ที่นั่น (สิตสิศ)* เมื่อก่อนกับหยดน้ำที่บริสุทธิ์ กรรมไม่ว่าจะเป็นกรรมดีหรือกรรมชั่ว จะเป็นเครื่องผูกพันวิญญาณไว้ในโลกนี้รีบปรีบเมื่อกับไฟ กรรมเมื่อก่อนกับเชื้อเพลิงที่ถูกเผาไหม้อよู่ตลอดเวลา กรรมที่กระทำใหม่ ก็เป็นผลมาจากการความคิดที่เห็นแก่ตัวและความคิดที่ชั่วร้าย กรรมเหล่านี้ก็จะกลายเป็นเชื้อเพลิงใหม่ ๆ ตลอดเวลา ดังนั้น วิธีทางไปสู่ความหลุดพ้น จึงอยู่ที่การปฏิบัติธรรมานั้นถึงที่สุดด้วยการอดอาหารการบำเพ็ญตนะเพื่อจะเฝ้ากรรมชั่วและเพื่อจะบรรเทาภาระแสงแห่งกรรมดีที่จะเกิดใหม่ แบบของการปฏิบัติธรรมานั้นสูงสุดจะส่งผลเป็นความตายด้วยการอดตาย

ในระบบปรัชญา ดินเดียว ทั้งหมด เช่นได้เน้นแหล่งค่าสอนเรื่องการไม่เบียดเบี้ยน (อหิงสา)มากที่สุด เพราะว่าวิญญาณจะมีมลพินดำสนิท เพราะการทำลายชีวิตแต่ความเข้มของสีจะลดลงจากชีวิตมนุษย์โดยผ่านชีวิตสัตว์ และพืชไปยังสิงไม่มีชีวิต หลักความเชื่อนี้ได้ส่งเสริมการยึดถือมั่นสร้างตัวว่าเป็นสิ่งที่ทำลายสิ่งมีชีวิตน้อยที่สุด นอกจากนี้คำสอนของเซนยังสอนให้ศาสโนิกหลักเลี้ยงการกอบเกษตรกรรมแต่ส่งเสริมการพานิชกรรมว่าเป็นสัมมาอาชีพซึ่งหลักเลี้ยงการทำลายชีวิตสัตว์ดีที่สุด ความสำเร็จทางพาณิชกรรมของศาสโนิกเซนนี้ก็ขึ้นอยู่กับคำสอนที่เน้นในเรื่องความชื่อสัตย์และอุตสาหะในการธุรกิจ คำสอนเรื่องการไม่เบียดเบี้ยน และคำสอนทางจริยธรรมอื่น ๆ ของเซนมีลักษณะดึงดูดใจ ต่างจากระบบคำสอนปรัชญาศาสนาอื่น เพราะการกระทำดีต่าง ๆ ในทัศนะของเซนก็เพื่อผลประโยชน์ของวิญญาณของคนนั้นเอง ไม่ใช่เพื่อการพิจารณาไตรตรองใด ๆ หรือเพื่อความเมตตากรุณาในคนอื่น โดยแท้จริงแล้ว การกระทำดี ๆ ที่อาจความรู้สึกของตนเองเป็นที่ตั้งที่มักจะเป็นอันตรายแต่ความก้าวหน้าทางจิตวิญญาณของตนเสมอ การกระทำดีที่ดีงามต่าง ๆ เช่น การบริจาค การไม่เบียดเบี้ยน หรือการกระทำอื่นใดทั้งหมดล้วนมีแรงกระตุ้นมาจากความเห็นแก่ตัว เพื่อความหลุดพ้นทั้งสิ้น

เป็นที่น่าสังเกตอย่างหนึ่งว่า หลักคำสอนของเซนนั้นไม่ได้รับการเปลี่ยนแปลงขั้นมูลฐานใด ๆ เลย แม้ศาสนาเซนจะแบ่งเป็นนิกายใหญ่ ๆ คือ ทิมพาร และเคตัมพาร ก็ตาม แต่ก็ไม่มีความแตกต่างในระบบคำสอนขั้นมูลฐานใด ๆ เลย ปัจจุบันนิกายทิมพารอนุญาตให้นุ่งขาวห่มขาวในที่สาธารณะ เพื่อหลักเลี้ยงการอุจจัดและการอา庇ตของบ้าน

เมือง โดยที่ว่าไปศาสนาเชนมีลักษณะคำสอนเป็นอิสเทวนิยมคือ “ไม่ยอมรับพระผู้เป็นเจ้าใด ๆ แต่ในด้านการปฏิบัติรูป เคารพของศาดามหาเวร และศาสดาคนก่อน ๆ ที่ได้รับการเคารพบุชาอยู่ รวมทั้งพระผู้เป็นเจ้าของเชินดูด้วย อาย่างไรก็ตาม การปฏิบัติที่ผิดแผลกอกไปเหล่านี้ ไม่ได้มีส่วนในการเปลี่ยนแปลงระบบคำสอนและหลักวินัยของศาสนาเชนเลย แม้ท่านมหาศาสนานี้เองก็ยอมรับว่านักบัวที่อุทิศตัวให้ศาสนาเชนนั้น ได้มีอิทธิพลอย่างลึกซึ้งต่อจิตใจของท่านในสมัยท่านเป็นหนุ่ม

2.3 พุทธศาสนา

สิทธารถโคตมะ (ประมาณ 536-483 ปีก่อนคริสต์กาล) เป็นโหรสพระเจ้าสุทโธทนาแห่งสาวกยาวงศ์ ซึ่งอยู่ทางตอนเหนือของประเทศอินเดีย ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมอารยันน้อยมาก คำสอนของพระพุทธเจ้าไม่เหมือนของพระมหาเวร โดยเฉพาะในนิกายมหายานอย่างไรก็ตามทั้งพระพุทธเจ้า และศาสดามหาเวร ต่างไม่พอใจทฤษฎีเรื่องการเกิดใหม่และกรรมที่แพร่หลายในระยะนั้น จึงพยายามจะค้นหาวิถีทางใหม่ที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้นจากเครื่องผูกพันและความทุกข์แห่งชีวิต จริงอยู่ปัญหาที่ท่านศาสดาทั้งสองเผชิญอยู่เหมือนกัน แต่คำตอบไม่เหมือนกัน

กล่าวตามประวัติศาสตร์ สิทธารถโคตมะ เริ่มต้นแสวงหาทางใหม่เมื่อคราวหนึ่งถึงความทุกข์สาгалที่จะต้องเกิดขึ้นแก่ทุก ๆ คน ดังนั้นจึงทรงทิ้งชีวิตที่สังคมชนบทภายในพระราชวัง เมื่อพระชนม์อายุได้ 29 ปี และใช้เวลาอีก 6 ปี ปฏิบัติการอบรมตนด้วยความหวังที่จะค้นพบสัจธรรมสูงสุด ในที่สุดเมื่อตระหนักว่า วิธีการอบรมตนและการบำเพ็ญคุณทั้งสิ้นของพระองค์ประสบความล้มเหลว ดังนั้นจึงเลิกการปฏิบัติ ดังกล่าว กลับมาเสวยพระกระยาหารบำเพ็ญทางสมารถิจิตร จนบรรลุสัมมาสัมโพธิญาณ ในวันเพ็ญเดือน 6 ก่อน พ.ศ. 80 ปี ในขณะที่ทรงประทับนั่งได้ต้นโพธิริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชราหลังตรัสรู้แล้วได้ทรงประทับเสวยวินดิสุขอยู่ถึง 49 วัน ในตอนแรกทรงตระหนักว่า สัจธรรมที่ทรงค้นพบนั้นเป็นสิ่งที่คัมภีร์ภาษายังนักเป็นสิ่งที่ทวนกระแสความนิยมดั้งเดิม ดังนั้นจึงทรงอุเบกษาด้วยจักรไม่ประกារสัจธรรมนั้น แต่ในที่สุดด้วยทรงเปรียบบุพิปญญาณของมนุษย์กับดอกบัว 4 เหล่า จึงตัดสินพระทัยประakashพุทธศาสนา ได้ทรงใช้เวลา 45 ปี จารึกประakashหลักธรรมนำไปสู่การอุดพัน คำสอนขึ้น มูลฐานของพระองค์สรุปรวมเรียกว่าอริยสัจ 4 คือ

- ความทุกข์ คือความไม่สบายนาย ไม่สบายนิจ
- สมุทัย เหตุให้ทุกข์เกิด ได้แก่ ความอยาก ความต้องการ ความปรารถนา :
กามดัณหา ภวตัณหา และวิกวัตัญหา
- นิโรธ ความดับทุกข์ ซึ่งจะเป็นผลแห่งการดับดัณหา
- มารค หรือทางหรือวิธีการที่จะนำไปสู่ความสันติทุกข์ เป็นอุดมคติสูงสุด
ในพุทธศาสนาได้แก่ อริยมารคเมือง 8 คือ
  - สัมมาทิฏฐิ - ความเข้าใจที่ถูกต้อง (โลกทัศน์ที่ถูกต้อง)
  - สัมมาสังกปะ - ความคิดที่ถูกต้อง
  - สัมมาราชา - การพูดที่ถูกต้อง
  - สัมมัมมันตะ - การกระทำที่ถูกต้อง
  - สัมมาอาชีวะ - การประกอบอาชีพที่ถูกต้อง
  - สัมมารายะ - ความเพียรพยายามที่ถูกต้อง
  - สัมมาสติ - ความมีความระลึกได้ที่ถูกต้อง
  - สัมมาสมารท - ความตั้งใจมั่นที่ถูกต้อง

พุทธศาสนามีระบบคำสอนที่แตกต่างจากรอบศาสนาอื่น ๆ ของอินเดีย ตรง
ที่เน้นทางสายกลาง คือทรงตำแหน่งสัทหีการกรรมဏตนและกรรมกมุ่นในการคุณว่า เป็น
ทางสุด对着 สังฆະคำสอนที่สำคัญของพุทธศาสนา

1. สิ่งที่ง่วงดกอยู่บนการที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา พฤติ (behavior) แห่ง
มนุษย์และปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ เป็นสิ่งที่ประกอบศีลด้วยส่วนต่าง ๆ ไม่มีสิ่งหรือ
ส่วนใดเป็นพื้นฐาน ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงถือเป็นหลักธรรมสำคัญ ก็ปรากฏอยู่ในชีวิต
ของบุคคลและในธรรมชาติทั่วไป การเปลี่ยนแปลงนี้เป็นผลของ “สายโซ่แห่งเหตุและ
ผล” จะนั้น โดยระบบคำสอนนี้จึงได้มีสิ่งที่เที่ยงแท้ ไม่มีสิ่งที่เรียกว่าวิญญาณอมตะ
หรืออาทิตย์ที่ชินดูสอนไว้ก่อนหน้านี้แล้ว

2. ทฤษฎีการเกิดใหม่ เมื่อพุทธศาสนาปฏิเสธอัตตาแต่ในขณะเดียวกันยอม
รับหลักคำสอนการเกิดใหม่ ซึ่งคุณจะเป็นเรื่องที่ขัดแย้งกัน เพราะเมื่อไม่มีอัตตา (ตัวตน)
ที่แท้จริงแล้ว อะไรจะไปเกิดหรือครุ่นทำกรรมและรับผลของกรรมทั้งชาตินี้และชาติ
หน้า เพราะพุทธศาสนาปฏิเสธอัตตาประการอนัตตาปฏิเสธการสืบต่อวิญญาณอนาคต

ประการความเกิดดับแห่งวิญญาณ ต่อปัญหานี้ พระพุทธองค์ได้อุปมาการสืบต่อแห่งกรรมหรือสัมภารวภูด้วยการจุดไฟจากตะเกียงดวงหนึ่งไปยังอีกดวงหนึ่ง ซึ่งโดยด้าวย่างนี้ไม่มีการสืบท่อแห่งไฟอันเดิม ไฟตะเกียงดวงใหม่และดวงเก่าไม่เหมือนกัน แต่ก็ไม่ใช่ไฟใหม่ เพราะมีภาวะสืบต่อเนื่องกันอยู่

3. หลักคำสอนของศาสนาพุทธทั้งหมดเปรียบเสมือนแพทหรือ ยานพาหนะพุทธศาสนาได้แบ่งโลกออกเป็น 2 คือโลกแห่งสังสาระและโลกที่เห็นอโภค เสมือนฝังของแม่น้ำสองฝั่ง หลักคำสอนทั้งปวงเปรียบเสมือนเรือหรือแพทหรือเครื่องอาศัยข้ามฝั่งฝั่งนี้คือสังสาระเต็มไปด้วยความทุกข์อันเกิดจากกรรมซึ่งมีมูลฐานมาจากการวิชา (ignorance) ซึ่งส่งผลเป็นการเวียนว่ายตายเกิดที่ไม่สิ้นสุด แต่เมื่อบุคคลอาศัยอธิบายมารrocองค์ 8 รวมทั้งคำสอนทั้งหมดในพุทธศาสนาเป็นเครื่องอาศัยข้ามไปสู่ฝั่งโน้นซึ่งเรียกว่าฝั่งแห่งชีวิต อันเกษม และเมื่อถึงฝั่งแล้ว เครื่องอาศัยเหล่านี้เป็นสิ่งที่ไม่จำเป็น อย่างไรก็ตามหากที่เปรียบเทียบเช่นนี้นั้น ได้มีบพสรุปที่ดูจะเข้าข่ายเป็นปริคนาอยู่ ด้วยกล่าวว่า สำหรับผู้ข้ามฝั่งโน้นแล้ว จะไม่มีสิ่งที่เรียกว่าฝั่งโน้นหรือฝั่งนี้ ไม่ว่าใกล้หรือไกลไม่มีสิ่งที่เรียกว่าแม่น้ำ การข้าม แพทหรือเรือ เพาะะพุทธศาสนาปฏิเสธอัตตา ประภาคಥฤทธิ์ภูริห้องนัดตา ดังกล่าวแล้ว ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าไม่มีทั้งการเกิดใหม่ และการรู้แจ้ง สิ่งทั้งปวงดังกล่าว นั้นเป็นมายาแห่งชีวิต นี้คือลักษณะการรู้แจ้งความจริงสูงสุด กล่าวอีกนัยหนึ่ง โลกคำสอนของพุทธศาสนา มีลักษณะทางจิตมากกว่า ไม่มีลักษณะทางเทววิทยาหรือภิปรัชญา

หลังพุทธเป็นพพานแล้ว ได้เกิดความขัดแย้งทางความคิดอันเนื่องมาจากการ
แปลความหมายของหลักธรรมแตกต่างกันออกไป ซึ่งนำไปสู่การปฏิบัติทำให้เกิดความ
แตกสามัคคีในหมู่ศาสนิก จนเมื่อพระพุทธทรงคับเป็นพพานไปได้ 100 ปี ได้มีการประชุม^๑
สะสางหลักคำสอนใหม่ ในการประชุมครั้งนั้นได้เกิดนิยายขึ้นใหญ่ ๆ ๒ นิยายคือ

1. นิเกย์เดร瓦ท หรือพินยาน หรือทักษิณนิกาย เป็นนิกายที่ยึดมั่นคำสอน
ดังเดิมไม่เปลี่ยนแปลงใด ๆ ทั้งสิ้น
  2. นิเกย์อาจาริยาที่ร่อมหายาน หรืออุตตรนิกาย ซึ่งมีระบบคำสอนพร
หลายในประเทกเชื้อ ผู้ปัน เกาหลีและเวียดนาม

ลักษณะคำสอนที่แตกต่างกัน 2 นิยม

1. ที่ผ่าน เน้นในเรื่องความหลุดพ้นส่วนบุคคล เรียกผู้หลุดพ้นว่า พระอาจารย์ บรรดกวีในการปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นได้แก่ศีล สมารธและปัญญา หรือที่เรียกว่า อริย-บรรคมีองค์ ๘

2. หมายan เป็นการบำเพ็ญตนเป็นพระโพธิสัตว์ด้วยการช่วยคนหงpongให้พ้นทุกภัยก่อน จึงจะเข้าใจตนเองในภายหลัง มีลักษณะเป็นนักสังคมทรงคราห์ตามจิตวิญญาณ นอกจานี้หมายanยังมีคำสอนที่แตกต่างออกไปอย่างเด่นชัดคือ

2.1 เรื่องกายสาม เห็นว่าพระพุทธเจ้าที่ประภาไม่ใช่พระองค์จริง เป็นเพียงพระกายที่เนรมิตขึ้น พระกายที่แท้จริงเป็นกายทิพย์เรียกว่า สัมโพกาย

2.2 หลักธรรมเรื่องอนัตตา หมายanได้เน้นว่าทุกสิ่งทุกอย่างคือความว่าง เปลา (สูญญตา)

2.3 เรื่องนิพพานและสงสารวญ คือสิ่งเดียวกัน

2.4 เรื่องแคนสุขาวดี ซึ่งเป็นที่พระพุทธองค์ประทับอยู่หลังปรินิพพานแล้ว

2.5 เรื่องครรชชา หมายanเห็นว่า เมื่อมีความเชื่อมั่นและภักดีรวมทั้งการทำพิธีเคารพบุชา ก็ช่วยให้บุคคลบรรลุความมรดกพันได้

2.6 หมายanเห็นว่าพระพุทธเจ้าเป็นสัมภพหนึ่งพระผู้เป็นเจ้าองค์หนึ่ง ไม่ใช่บุคคลในประวัติศาสตร์ตามคติของพินayan

นอกจากนี้ลักษณะคำสอนขั้นมูลฐานส่วนใหญ่ก็เหมือนกันต่างกันเพียงในเรื่องที่นิยามมีลักษณะเป็นอนุรักษ์นิยมมากกว่าหมายanมีลักษณะเป็นปฏิรูปคำสอน (radical)

อีก ๑ ลักษณะที่เด่นชัดอยู่ประการหนึ่งคือ เรื่องพระผู้เป็นเจ้าในฝ่ายพินayan มีลักษณะคำสอนปฏิเสธพระผู้เป็นเจ้า ผู้อุมตะ ผู้สร้าง ผู้รักษา ผู้ทำลายสิ่งหงpong แต่ในคติของหมายanกลับอธิบายว่า พระพุทธเจ้าที่แท้จริง (สัมโพกาย) ที่ดำรงอยู่ในแคนสุขาวดี หรือพุทธประเสริฐนั้นเป็นผู้ไม่ดับสูญ อาจฟังเสียงส่วนตัวของศาสนา หรือสัมภพนารมณ์กับพระโพธิสัตว์ได้ ทั้งยังช่วยอนุเคราะห์แก่ชาโภกได้ด้วยการเนรมิตกายใหม่ขึ้น

อย่างไรก็ตาม ตอนท้ายของ ค.ศ. ๑ หมายanก็ได้พัฒนาการถึงที่สุดและเป็นที่น่าสังเกตว่าคำสอนของฝ่ายพินayanและหมายanและแม้ของอินดูก็ยังคงสืบทอดกันมาอยู่ และมีอยู่ด้วยกัน ๓ ระบบ แม้กระทั้งในวัดเดียวกัน แต่ทั้งนี้ต่าง ๆ ก็แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงในจุดที่เน้น

2.4 พุทธศาสนา กับพระเจ้าอโศกมหาราช

พระพุทธเจ้าปรินิพพานได้ 200 ปีเศษ หลักคำสอนทางศาสนาได้รับการเปลี่ยนแปลงจนแยกออกเป็นนิกายต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว แต่เมื่อพระเจ้าอโศกมหาราชแห่งราชวงศ์โมริยะ (ประมาณ 269-232 ปีก่อนคริสตกาล) ทรงกลับพระทัยมาเป็นพุทธศาสนา ได้พัฒนาพุทธศาสนาเป็นการใหญ่หลวง ได้ทรงสร้างศิลาจารึกเกี่ยวกับพุทธธรรม และพุทธสถานไว้ทั่วอาณาจักรอันไพศาลของพระองค์ จากเห็นอสุคติอัคคีวนคันธาระไปถึงไดสุคติอัมมาน้ำกุழณะเป็นระยะทาง 1,500 ไมล์ มีศิลาจารึกของพระองค์ปรากฏอยู่ทั่วไป หนึ่งในบรรดาศิลาจารึกเหล่านี้ได้กล่าวถึงความโกรনต์ของพระองค์ในการที่ได้ทรงสังหารประชาชนกว่าหนึ่งแสนชีวิตในคราวสงครามที่แคว้นกัลิงค์ ในฝั่งทะเลด้านตะวันออกเฉียงเหนือ ความเครียดลดพระทัยครั้งนี้ได้ทำให้พระองค์กลับพอพระทัยมานับถือหลักธรรมของพระพุทธองค์ และได้เป็นเอกอัครศาสนบูรณะพุทธศาสนาและเป็นผู้ส่งเสริมหลักสันติภาพอย่างกว้างขวาง ด้วยการสนับสนุนประภาคนโยนาภารอนุรักษณ์ชีวิตสัตว์ ตั้งโรงพยาบาลสัตว์ นอกจากนี้ยังทรงเป็นผู้สำคัญในการประกาศหลักธรรมของพุทธองค์ให้แพร่หลายไปทั่ว จนได้พระนามว่าเป็นที่รักของเทวดาทั้งหลาย (Devanampiyya Tissa) ในศิลาจารึกแห่งหนึ่งที่กล่าวถึงความศรัทธาของพระองค์ที่มีอย่างสุดซึ้งว่า ชัยชนะที่ยิ่งใหญ่ที่สุดคือธรรมวิชัย แม้มีชัยที่น่าสังเกตว่า พระองค์ไม่เคยทรงคำริที่จะปลดปล่อยแคว้นกัลิงค์ที่พิชิตมาได้ ให้เป็นอิสระโดยยิ่งกว่าหนึ่งกิโลเมตรก็ได้ ฯ ว่าได้มีการลดอัตรากำลังกองทัพของพระองค์ลง

แม้ว่าพระเจ้าอโศกมหาราชจะเป็นนักสันติニยมและนักจิตนิยม แต่ในทางการเมืองพระองค์ก็เป็นนักสัจจニยม คือการปฏิบัติพระองค์เป็นพระจักรพรรดิผู้มีความเมตตากรุณาอย่างกว้างขวาง ทรงยกย่องระบบปรัชญา ศาสนาทุกระบบที่มีอยู่ในอินเดีย สมัยนั้น ทรงเป็นตัวอย่างอันประเสริฐในการปกครอง ทรงดุจไว้ชี้ความยุติธรรมอย่างแท้จริง การลงโทษที่สำคัญ ๆ ได้ถูกสงวนไว้ แต่ผู้ที่ได้รับการพิพากษาตัดสินประหารชีวิตแล้ว จะได้รับการอนุญาตให้พักผ่อนเป็นเวลา 3 วัน เพื่อเตรียมตัวสำหรับชีวิตในโลกนี้ ตำรวจลับถูกเปลี่ยนเป็นเจ้าหน้าที่ผู้พิทักษ์ธรรม (Officers of righteousness) คอยตรวจสอบการบริหารรัฐและส่งเสริมปรับความสัมพันธ์ความเข้าใจระหว่างบุคคลในสังคม พระเจ้าอโศกมหาราชถือว่าพระองค์ว่าเป็นเสมือนบิดาป้ำของอาณาประเทศ-

ราชภร์และมีปอยครั้งที่เดียวที่ทรงดำเนินข้าราชการ ที่ไม่ยึดมั่นในหลักการของพระองค์ในการปฏิบัติหน้าที่การงาน พระองค์ส่งเสริมหลักคำสอนเรื่องไม่เบียดเบี้ยหรือหิงสา ซึ่งภายหลังได้กล่าวเป็นคำสอนที่สำคัญในระบบปรัชญาศาสนาของอินเดีย เช่น ทรงห้ามการบูชาขี้ผู้ด้วยสัตว์ การจ่าสัตว์เป็นอาหาร ทรงส่งเสริมการแสวงบุญไปยังพุทธสถาน แทนการอุก ولاสัตว์อย่างที่เคยทำมาเป็นราชประเพณี และเกื้อบจะทรงยกเลิกการเสวยเนื้อ แม้ว่าพระเจ้าอโศกจะทรงส่งเสริมระบบมังสวิรัติ แต่โดยส่วนใหญ่แล้วพระองค์ได้แต่เน้นความสำคัญในเรื่องนี้ซึ่งมีอยู่ก่อนแล้วให้แพร่หลายเท่านั้น

ในด้านสังคมสงเคราะห์ พระเจ้าอโศกมีพระทัยโอบอ้อมอารีและมีความเฉลียวลาดในการเมือง ด้วยทรงอุปถัมภ์การก่อสร้างศาสนสถาน ทั้งของศาสนาอื่นและศาสนาพุทธ โปรดให้ข้ายกนั้นหนทาง โปรดให้ปลูกต้นไม้มีผลลัพธ์นั้นเพื่ออาศัยร่มเงาและเป็นอาหาร โปรดให้สร้างที่พักอาศัยและทรงส่งเสริมโรงพยาบาลที่บริการโดยไม่คิดเงินเดือนและสัตว์ นอกจากนี้ยังส่งเสริมการเผยแพร่พุทธศาสนาไปยังดินแดนต่าง ๆ ถึง 9 แห่ง ออาทิเช่น พระโสดะและอุตตรามายังสุวรรณภูมิ ทรงส่งพระมหาทินทร์และสังฆมิตรารชีงเป็นօรสและธิดาไปยังเมืองครีลังกา เป็นต้น ซึ่งทำให้พุทธศาสนาแพร่หลายและดำรงอยู่ในประเทศไทยนั้น ๆ จนปัจจุบัน อย่างไรก็ตามด้านนั้นของครีลังกาบันทึกไว้ว่ากษัตริย์พระองค์หนึ่งในสมัยของพระเจ้าอโศกได้ทรงยอมรับอำนาจการปกครองประเทศไทยของพระเจ้าอโศก ซึ่งทรงส่งเสริมเฉพาะในเรื่องธรรมวิชัย ผลงานการปฏิรูปความคิดทางการเมืองของพระเจ้าอโศก จะมีแนวโน้มแบบการปกครองพ่อปกครองลูก และเป็นแบบคึ่งอำนาจเจ้าสูงส่วนกลาง โดยไม่คำนึงถึงอิทธิพลของพุทธศาสนา และอาจจะเย้งได้ว่า พระเจ้าอโศกได้ทรงใช้พุทธศาสนาเป็นฐานรองรับอำนาจการเมืองในฐานะที่พระองค์เองเป็นจักรพรรดิ

ในฐานะพระองค์เป็นพุทธมานะที่แท้จริงพระองค์หนึ่ง แต่พระเจ้าอโศก มีความเข้าพระทัยในหลักธรรมพุทธศาสนาตื้นและผิวเผน เป็นการแน่นอนว่าในฐานะที่เป็นพระจักรพรรดิ พระองค์อยู่ในฐานะที่ต้องว่าที่จะศึกษาหลักธรรมได้ลึกซึ้งกว่าคนธรรมดา แต่ตามที่ปรากฏในศิลปารักษากล่าวแต่เพียงระบบศิลธรรมและหลักการบำเพ็ญประโยชน์แก่ผู้อื่นซึ่งมีลักษณะส่งเสริมสันติภาพและความเข้าใจร่วมกันในโลกนี้ และส่งเสริมชีวิตในโลกหน้า ยิ่งกว่านั้นพระองค์ยังเชื่อว่า ด้วยการส่งเสริมหลักศิลธรรมที่

นำโดยพระองค์ที่จะทำให้เทวตาหั้งหลาวยปราภูตัวเองในโลกนี้เพื่อสนับสนุนการบำเพ็ญประโยชน์เพื่อมวลชน อนึ่ง การที่พระเจ้าโโคกได้กล่าวอ้างถึงเรื่องสวรรค์อยู่บ่อยครั้ง ที่เดียวันนี้ แสดงว่าแนวความคิดของมหาyan กำลังจะปราภูตชัดเจนขึ้น

คุณประโยชน์ด่าง ๆ ที่พระองค์กระทำให้อินเดียในฐานะที่ทรงเป็นพระจักรพรรดิและทรงเป็นเอกสารศึกษาสนับสนุนปัจจัยของพุทธศาสนา ได้ล้วนอย่างเดียว หลังจากที่พระองค์สิ้นพระชนม์ กล่าวคือ พระมหาราชาที่ปักครองแก้วันต่าง ๆ ได้เรียกว่ารัฐอิสระและหันไปปักครองโดยระบบอัตตาธิปไตย หลักพุทธธรรมที่มีลักษณะ เกือบถูกสาгалได้หายไปจากระบบการปักครอง และรัฐบาลของอินเดียก็ถูกยกเป็นปลาใหญ่กินปลาอ้อย (Law of the Fish) ซึ่งโดยระบบนี้ อาณาประชาราษฎร์จะไม่ได้รับ ความเป็นธรรมจากผู้ปักครอง อุปมา เช่นเดียวกับกฎหมายของธรรมชาติที่ปลาเล็ก ๆ ย้อม เป็นเหี้ยวของปลาที่ใหญ่กว่า อย่างไรก็ตามขณะที่พระองค์มีพระชนม์ชีพอยู่นั้น ความ สงบสุขและความรุ่งเรืองได้แผ่ไปคลالไปทั่วประเทศอินเดียอย่างกว้างขวาง ซึ่งผู้ปักครอง ในยุคหลังพระองค์ไม่สามารถจะทำได้เช่นนั้น ส้าหรับการใช้เส้าศิลาจารึกเป็นลักษณะ คุณธรรมบนตราประทับของอินเดีย เป็นเพียงสัญญาลักษณ์แสดงถึงผู้ปักครองที่ยังใหญ่ ที่สุดของอินเดียในยุคนั้น

แต่ด้วยการสืบสานของราชอาณาจักรโมริยะ การรุกรานที่ขาวต่างชาติที่มา จากทางตะวันตกเนี่ยงเห็นอก็เริ่มต้นขึ้นแรกที่เดียวใน 200 ปีก่อนคริสตกาล ได้ถูกรุกราน โดยกรีก ที่แคว้นแบคเทเรีย ต่อมา ก็โดยชาวซีเชียน (Scythians) และต่อมา ก็โดยพวก เทอร์กซึ่งได้รุกรานมาจากทิศตะวันตกจากชายแดนของประเทศจีน ผู้รุกรานเหล่านี้ต่าง ก็สนับสนุนไม่เหมือนกัน บางพวงได้สร้างอาณาจักรที่คุ้จกว้างขวางแต่ไม่ยานาน เมื่อมองในแง่ของการเมืองแล้วอาณาจักรเหล่านี้ปักครองแบบรวมอำนาจไว้สู่ส่วนกลาง ซึ่งเมื่อผู้ปักครองที่สามารถผลันหายใจจากไปก็เริ่มเสื่อมถอยไปด้วย ดังนั้น อาณาจักร โมริยะ จึงไม่เป็นการง่ายที่จะสร้างขึ้นใหม่อีกครั้งหนึ่ง

คุณเมื่อนในช่วงเวลาปลายคริสตศตวรรษที่ 1 และในช่วงต้นศตวรรษที่ 2 Yueh Chich ภายใต้การนำของกนิษฐากะได้สร้างอาณาจักรขึ้นแห่งหนึ่งซึ่งกว้างขวางซึ่ง รวมเอาอินเดียตะวันตกเนื่องเห็นอและดินแดนแถบเอเชียกลางส่วนมากเข้าไว้ด้วย

*คือผู้ของคุณสำเร็จแล้ว

อาณาจักรกุษาณ และผู้ปกครองต่างก็มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการเผยแพร่ศาสนาพุทธมหายานไปสู่ประเทศจีน โดยผ่านเส้นทางการพาณิชยกรรม อนึ่ง ในช่วงอาณาจักรกุษาณนี้ ได้มีการส่งเสริมพุทธรูปคิลปะ ศั�ธาарат ซึ่งได้รับมาจากกรีก และแพร่ไปสู่ประเทศจีน เป็นเรื่องที่น่าคิดว่าราชวงศ์ที่ปกครองโดยชาวเตอร์กและไม่ใช่อินเดีย-กรีกนั้น ได้ประสบความสำเร็จเป็นการใช้ปฏิมากรรมแบบตะวันตกดึงดูดความสนใจของชาวอินเดียได้ โดยอาศัยการติดต่อการค้าระหว่างตะวันออกและตะวันตก

2.5 จักรวรรดิคุปตะ (Gupta Empire)

ใน ค.ศ. 320 จันทรคุปต์อีกคนหนึ่งซึ่งมีได้เกี่ยวข้องเป็นญาติกับผู้สถาปนาจักรวรรดิโมริยะ ได้มีอำนาจเด่นขึ้นมาในเขตลุ่มแม่น้ำคงคาซึ่งเป็นศูนย์กลางแห่งอำนาจเดิม ได้สถาปนาราชวงศ์คุปตะขึ้น ซึ่งราชวงศ์ใหม่นี้ได้พื้นพูดอำนาจของจักรวรรดิขึ้นมาอีกครั้งหนึ่งในขณะเดียวกันกับสร้างความมั่งคั่งลงบูรณาธิการเป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยนำวัฒนธรรมของอินเดียไปสู่ความเจริญสูงสุด กาชาตรีย์คุปตะ (ประมาณ ค.ศ. 320-480) มีความประณานาทที่จะกำจัดเจ้าผู้ครองอื่น ๆ และสถาปนาวัชรนากลางที่รวมอำนาจไว้โดยยึดรูปแบบการปกครองแบบของราชวงศ์โมริยะไว้ เนื่องจากเจ้าผู้ครองส่วนใหญ่ และรัฐของเจ้าผู้ครองเหล่านี้ได้พัฒนาการปกครองเป็นอย่างดีแล้วจึงทำให้ราชวงศ์คุปตะทำงานได้สะดวกขึ้น ยกเว้นในเขตที่รับแม่น้ำคงคาเท่านั้น แม้ว่าราชวงศ์คุปตะจะมีได้อุปถัมภ์ศาสนาพุทธ เป็นพิเศษ อันที่จริงแล้วส่งเสริมศาสนาพราหมณ์ ศาสนาพุทธ ก็รุ่งเรืองตามหลักฐานของพระภิกขุชาวจีนที่เข้ามาอยู่ในอินเดียถึง 6 ปี ท่านผู้นี้คือ Fa-hsien นอกจากนี้หลักฐานที่ไม่ใช่ของชาวพุทธยังได้ระบุให้เห็นถึงสังคมที่มีมนุษยธรรมซึ่งได้รับอิทธิพลจากจิริยาสตร์ของศาสนาพุทธและศาสนาเชน ประชาชนอินเดียทั้งหมดยกเว้นชนชั้นต่ำสุดเป็นนักมังสวิริทิทั้งสิ้น การปกครองดูสงบสุข อาชญากรรมหายากมาก ท่านภิกขุ Fa-hsien สามารถเดินทางทั่วอินเดียได้อย่างปลอดภัยและไม่ต้องมีใบผ่านด้วย ในขณะเดียวกันศาสนาอินถุได้พัฒนาขึ้น ซึ่งได้ยอมรับเอกราชธรรมและคำสอนของปรัชญาศาสนาอื่นไว้มาก

ภายหลังจากที่ราชวงศ์คุปตะอ่อนแอด้วยภัยพิบัติที่มาจากการบุกรุกของเผ่าเชลูตัน จักรวรรดิคุปตะถูกแทนที่โดยจักรวรรดิชราห์ (Harsha) (ประมาณ 606-647) แต่การรวมของพระองค์ไม่ประสบนัก และเป็นในรูปของรัฐเล็กจำนวน

มากกว่าในสมัยของคุปต์ ในประวัติศาสตร์ตอนนี้เรารู้เป็นหนึ่งแสวงบุญชาวจีนอีกคือท่าน Hsun Tsang ผู้ซึ่งได้บรรยายภาพของสมัยนี้เป็นอย่างดี ท่านได้ให้ภาพทั้งทางการปักครองและสังคม ท่านบรรยายชื่นชมพระเจ้าหราชาที่ทรงตอบรับพระภิกษุต่างชาติเข้าประทับในวัง อันที่จริงแล้วในตอนหลัง ๆ พระเจ้าหราชาดูจะปฏิบัติตามหลักศาสนาพุทธอย่างเคร่งครัด แต่บันทึกของ Hsun Tsang ได้ชี้ให้เห็นว่าศาสนาพุทธกำลังเสื่อมในถิ่นกำเนิดและลัทธิตันตราที่มาจากการเดินทางได้เข้าไปมีอิทธิพลต่อลัทธิขินดูและศาสนาพุทธอย่างมาก การเดินทางท่องเที่ยวไม่ปลอดภัยอีกต่อไป พระภิกษุถูกปล้นถึง 2 ครั้ง และเกือบจะถูกนำไปบูชาข้อมูลเจ้าเมืองทุรคา โดยโจรสลัด

แม้ว่าการพัฒนาทางการเมืองของอินเดียจะเคยผ่านจุดแห่งความรุ่งเรืองสูงสุดมาแล้ว สมัยนี้คือระยะจากคริสตศตวรรษที่ 4-8 ก็ได้ผลิตงานวรรณคดีและศิลปะซึ่งได้ประสบความสำเร็จอย่างดุงาม ผู้แต่งวรรณคดีในสมัยนี้มักได้รับการอุปถัมภ์จากเจ้านายชั้นนำ ฉะนั้นลักษณะของผลงานจึงสะท้อนแต่เรื่องราววัฒนธรรมอันสูงส่งในราชสำนักและความมั่งคั่งสมบูรณ์ในบรรดาనักปราชญ์ที่มีจำนวนมากมายนั้น มีท่านหนึ่งที่เป็นเกียรติและนักแต่งบทละครที่มีชื่อเสียงที่สุดในสมัยคือ ท่านกาลิสา (Kali-dasa) ผู้ซึ่งได้รับการยกย่องว่ามีความสามารถเทียบเท่ากับท่านกวี Shakespeare ที่เมื่อ он กันกับ Shakespeare ก็คือในระยะแรก ท่านแต่งวรรณคดีสันสกฤตที่เกี่ยวกับทางโลกซึ่งรุ่งเรืองตั้งแต่ ศ.ค. 380-450 ซึ่งเป็นสมัยที่จักรวรรดิคุปต์รุ่งเรืองที่สุด แม้ว่าท่านจะเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางในหมู่นักวิจารณ์ชาวอินเดียและตะวันตกในฐานะที่เป็นกวีและนักแต่งบทละครที่มีชื่อเสียงที่สุด ท่านก็ยังเหมือนกับท่าน Shakespeare ตรงที่ว่าท่านเป็นนักแต่งบทละครที่มีชื่อเสียงที่สุดเหมือนกัน และเรื่อง “ศอกนตลา” ถือเป็นวรรณกรรมชิ้นเอกของท่าน ลักษณะลักษณะของอินเดียทั่ว ๆ ไปจะฉบับด้วยความสุข แม้ว่าจะจะจบด้วยความทุกข์ในเรื่องจะต้องประสบกับความลำบากยากแค้นเพียงใด ตัวละครสำคัญซึ่งก็เหมือนกับละครอังกฤษที่จะต้องมีพระเอก นางเอก ผู้ร้าย ตัวตลกและตัวประกบอื่น ๆ แม้ว่าเรื่องราวมักจะเกี่ยวข้องกับพระเจ้าหรือพิงพระเจ้าอยู่บ่อย ๆ แต่ก็ได้ให้แสดงบทบาทที่เป็นทางโลกอย่างเต็มที่เช่น เกี่ยวกับต้นทางของมนุษย์ หรือจุดบกพร่องของมนุษย์ จิตกรรมฝาผนังที่ถ้ำ Ajanta ก็ได้สะท้อนให้เห็นข้อเท็จจริงแห่งชีวิตประจำวัน และยังเป็นการชี้ให้เห็นถึงชีวิตการแต่งงานที่ประสบความ

สำเร็จทั้งในทางศาสนาและในชีวิตจริง ไม่มีนักแต่งบทละครชาวอินเดียผู้ใดที่จะมีความสามารถเหนือกาลเวลาในการเริ่มตัวประกอบ ฉะนั้น ลักษณะอันนี้จึงทำให้เขามีคุณสมบัติเหมือน Shakespeare อีกด้านหนึ่ง บทละครศกุนตลาของเขานี้ได้สะท้อนความสามารถของเขาวิถึกด้าน และเป็นบทละครที่ได้รับการแปลเป็นภาษาต่างประเทศ และเป็นความจริงที่ว่าได้เป็นวรรณกรรมชั้นเอกของโลกขึ้นหนึ่งทีเดียว

2.6 ศาสนา Hinduisim (Introduction to Hinduism)

ศาสนา Hinduisim ได้เกิดขึ้นหลัง 500 ปีก่อนคริสต์กาล มีรากฐานจากศาสนาพราหมณ์ และได้รับอิทธิพลจากการวิพากษ์วิจารณ์และสิ่งเรียกวัองภัยใน ซึ่งเกิดจากระบบศาสนาปรัชญาที่ไม่อยู่ในสายพระเวท นั่นคือศาสนาเชนและพุทธ การประภาวนของศาสนา Hinduisim ซึ่งมีลักษณะคำสอนที่สับสนซ้อนและซับซ้อนโดยเน้นการนับถือการนับถือได้ก่อให้เกิดระบบความคิดทางปรัชญาศาสนาแยกออกจากไปเป็นหลายลัทธิ แต่ต่างก็ยอมรับหัว慈悲ในแห่งเทวานิยมร่วมกัน และยอมรับคัมภีร์พระเวทว่าเป็นคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์ที่เปิดเผยโดยพระผู้เป็นเจ้ารวมทั้งยอมรับระบบชั้นวรรณะ ซึ่งเป็นระบบลำดับชั้นในสังคม ซึ่งเริ่มจากพราหมณ์มาถึงศูกร สำหรับกฎหมายศีลธรรมโดยทั่วไปนั้นถือว่าชั้นวรรณะพราหมณ์ ต้องปฏิบัติรักษาอย่างเต็มที่ แต่ต่อมานอกจากนี้แล้วได้มีการเปลี่ยนแปลงเป็นบางส่วน โดยได้มีการตั้งกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ขึ้นสำหรับแต่ละวรรณะโดยเฉพาะอย่างยิ่งชั้นปักครอง ที่อ้วว่ามีหน้าที่ที่จะต้องส่งเสริมธรรมะ และมีรัมสีนาวที่ยกไว้เหนือศีรษะเป็นเครื่องแสดงอำนาจและหน้าที่ ดังนั้นศาสนา Hinduisim จึงเป็นระบบศาสนาปรัชญาที่มีลักษณะครอบคลุมวิถีชีวิตไว้ทั้งหมดมีลักษณะยึดหยุ่นและปรับปรุงตัวเองอยู่เสมอในช่วงระยะเวลา 2 พันปีที่ผ่านมา คำสอนและลัทธิใหม่ได้ถูกกระบวนการเข้าไว้คู่เคียงกับระบบคำสอนเก่า นอกจานนี้ลัทธิคำสอนที่ยอมรับใหม่ ซึ่งถือว่าเป็นคำสอนที่ถูกต้องและเหมาะสม จึงมีจำนวนมากมาย และมีระดับตั้งแต่ระบบคำสอนประเทวิญญาณ尼ยมไปจนถึงระบบปรัชญาที่เข้าใจยากที่สุด พระเจ้าต่าง ๆ ที่มีจำนวนมากมายที่ยอมรับเข้ามาในภายนอกนี้ได้ถูกอธิบายว่าเป็นตัวแทนแสดงถึงลักษณะต่าง ๆ แห่งความเจริญสูงสุด ซึ่งมีเป็นองค์ประกอบ แม้แต่เทวะแต่ละองค์ก็มีวิธีการปฏิบัติซึ่งศาสนาจะต้องทำซึ่งแตกต่างกันออกไป แต่ทั้งหมดจะมีส่วนช่วยให้มนุษย์ดำเนินไปสู่ความจริงได้ ในที่สุดระบบความเชื่อและพิธีกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ต่างก็ก่อให้เกิดเอกสารทางสังคมและวัฒนธรรม

ถึงแม้ว่าจะมีความแตกต่างทางด้านการเมือง เรื่องชาติในอินเดียก็ตาม จะมีก็แต่ศาสนา อิสลามและศาสนาคริสต์เท่านั้น ที่ยังรวมกลุ่มกันอยู่อย่างหนาแน่นซึ่งจะเดียวกันในระบบค้ำส่อน กฎหมายและ การแบ่งแยกต่าง ๆ ในสังคมได้รับการพัฒนาและเน้น ความสำคัญขึ้น และมีอีกที่น่าสังเกตว่า ความแตกต่างที่มีอยู่จริงนั้นได้กลายเป็นอุปสรรค ในการสร้างสรรค์ความเป็นปึกแผ่นของประเทศ ซึ่งทำให้ประเทศไทยมีพรมแดนติดต่อ กันคือประเทศไทยและจีนรู้สึกพอใจ

นอกจากนี้ ระบบชั้นวรรณะในสังคมซึ่งผสมผสานกับแนวความคิดทาง ศาสนา ได้ก่อให้เกิดการแบ่งชั้ntonของวิถีชีวิตออกเป็น 4 ชั้น เรียกว่าอัศรม 4 (Ashrama) ซึ่งครอบคลุมวิถีชีวิตของบุคคลตั้งแต่เกิดจนตาย แต่ทั้งหมดมีจุดมุ่งหมาย อยู่ที่การสร้างหาความรู้แจ้งความจริงสูงสุด คือความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันแห่งอุตมัณ และพรหมมัณ อย่างที่ปรากฏในคัมภีร์อุปนิษัท

อัศรม 4 (Four Stages of Life) คือ

ชั้นแรกคือ ชั้นการบำเพ็ญตนเป็นพรหมจารีบุคคล เป็นช่วงวัยแรกของบุคคล เป็นช่วงอุทิศเวลาให้กับการศึกษา คัมภีร์พระเวท โดยอาศัยครุเป็นผู้นำ การศึกษานี้ จะเริ่มต้นระหว่างอายุ 8-12 ปี สำหรับเด็กที่อยู่ในวรรณะทั้ง 3 คือพระมหาชนก อษṭriy และแพศย์ได้เข้าสู่พิธีกรรมทางศาสนาที่เรียกว่าทวิชาติ (Twice-Borne) และตามปกติ การศึกษาสิ้นสุดลงเมื่ออายุย่างเข้า 20 ปี ซึ่งในช่วงที่ปฏิบัติตัวเป็นนักศึกษาอยู่นั้น เขายังคงยังรับใช้ครุฑากอย่าง จะซึ่งอสัตย์และยอมรับคำสอนทั้งหมดที่ครุสอนให้โดยไม่ ซักไช่ให้ถูกต้องต่อปัญหาที่ว่า การปฏิบัติตัวเป็นพรหมจารีบุคคลในวรรณะอื่นนอกจาก พระมหาชนกย่อมมีขอบเขตกว้างขวางเพียงใดนั้นเป็นการยากที่จะพูดถึง เพราะว่าเยาวชน อินเดียส่วนใหญ่แล้วดูเหมือนจะสนใจเฉพาะในวิชาแขนงพาณิชยกรรมและกฎหมาย ต่าง ๆ ของวรรณะคนเท่านั้น

ชั้นที่ 2 ชั้นคฤหัสษี เป็นชั้นชีวิตการสมรส มีครอบครัวและอุทิศตัวให้กับ การบำเพ็ญประโยชน์ตามกฎหมายที่มีอยู่ในวรรณะของตน เมื่อทำการกิจในชั้นนี้สมบูรณ์ แล้วเขาก็เป็นอิสระที่จะมองการกิจต่าง ๆ ให้กับทายาท แล้วตนเองไม่ว่าจะยังมีภาระ อยู่หรือไม่ก็จะอุทิศชีวิตที่เหลือให้กับการปฏิบัติสมាជิกการทรงมาตรฐานแบบถาวร เพื่อ สร้างหาความจริงสูงสุด แต่เป็นการยากที่จะกำหนดว่ามีชาวอินเดียมากน้อยเพียงใดที่

จะเข้าถึงชีวิตขั้นที่ 3 นี้ (วนปรัสร์) ประเด็นที่นำคิดก็คือการที่ทายาทมีประสงค์ที่จะรับมรดก และการจัดการภาระทั้งครอบครัวนั้นดูเหมือนจะมีส่วนกระตุ้นให้ผู้เป็นบิดาหันไปสู่ขั้นชีวิตที่ 3 นี้ มากกว่าที่จะมีแรงกระตุ้นไปทางการแสวงหาความจริงเพียงประการเดียว

ขั้นที่สี่ ขั้นสันยาสะ เป็นขั้นที่จะต้อง slavery กิจกรรมทางโลกทั้งปวง และถือปฏิบัติตนเป็นนักพรตพเนจรเพื่ออุทิศตัวให้กับการแสวงหาความจริงสูงสุดและเป็นการเตรียมตัวเพื่อความตายที่จะมาถึง

ระบบการแบ่งขั้นชีวิตเป็น 4 ขั้น ตามหลักศาสนานี้ ก็ถ้ายังมีจุดมุ่งหมายที่จะให้ได้อุดมคติทางศาสนามาพัฒนาไปกับภาระหน้าที่ตามปกติและจำเป็นของแต่ละบุคคล ในสังคม ในประเด็นที่เกี่ยวกับการแบ่งเวลาและสถานที่ไว้ สำหรับทำหน้าที่ทางโลก และทางศาสนานั้น ก็จะมีผลดีในแง่ก่อให้เกิดการสมดุลย์และความไม่ลักษันกัน ระหว่าง การปฏิบัติการกิจทางโลกและหลักจริยธรรมทางศาสนา

นอกจากนี้ ยังมีหลักธรรมอีก 4 ประการที่สนับสนุนเกื้อกูลระบบอาศรม ทั้ง 4 เรียกว่าจุดมุ่งหมายของชีวิตมนุษย์ (ป្រុធារក) 4 ประการคือ

ประการแรกคือ ธรรม (dharma) ซึ่งได้แก่สิ่งที่มนุษย์ต้องปฏิบัติทางศาสนา ทางสังคมและทางศีลธรรม หลักธรรมประการนี้เป็นอันเดียวกันกับอาศรม 4 ดังนั้น การปฏิบัติธรรมจะแตกต่างกันตรงอยุของผู้ปฏิบัติ และแตกต่างกันตรงขั้นวรรณะของ ผู้ปฏิบัติตัวย อันที่จริงในความหมายที่กว้างแล้วจุดมุ่งหมายของชีวิตมนุษย์ 4 ประการ นี้ได้จัดระเบียบความสัมพันธ์ของมนุษยชาติในทุกลักษณะ แต่ในการปฏิบัติแล้วจุด มุ่งหมายอีก 3 ประการกลับมีลักษณะแตกต่างกัน จุดมุ่งหมาย 3 ประการได้แก่ อัตถ (ความสมบูรณ์ ทางวัตถุ) กาน (ความสุขและความรัก) และโนกษะ (ความหลุดพ้น) สำหรับอัตถและการจะได้พิจารณาเป็นการเฉพาะเพื่อเป็นการโட้ยังความเข้าใจมิติ ของชาวตะวันตกที่เข้าใจว่าชาวเชินดูผูกพันกับโลกหน้าและไม่ผูกพันกับชีวิตในโลกนี้

2.7 อัตถ (อารย)

ความสมบูรณ์ทางวัตถุการศึกษาเรื่องอัตถส่วนใหญ่มีขอบเขตจำกัดอยู่เฉพาะ ในวิชารัฐศาสตร์ เพราะว่าความมั่งคั่งสมบูรณ์ทางวัตถุของประชาชนนั้นขึ้นอยู่กับการ

บริหารงานและประสิทธิภาพของรัฐบาล ประเด็นนี้ได้มีการอธิบายไว้อย่างชัดแจ้งใน อรรถศาสตร์ ซึ่งเข้าใจว่าเป็นโดยเก้าอี้ลิย์ฯ เป็นผู้เคยเป็นเอกอัครมเหสenaบดีของ ราชวงศ์ไมริยะ ตามทัศนะของท่านผู้นี้ โครงสร้างและความมั่นคงของทุกอย่างของ สังคมขึ้นอยู่กับการใช้อำนาจทางการเมืองอย่างมีเหตุผล นั่นคือวิธีการทางรัฐศาสตร์ การแสวงหาผลประโยชน์ การอนุมรักษาราชอาณาจักร ความรุ่งเรืองทางวัฒนธรรม ตลอดจนความสุขและความทุกข์ของสังคมต้องเป็นความรับผิดชอบของผู้ปกครอง จุด มุ่งหมายชีวิตมนุษย์ 2 ประการคือธรรมะ และการจะบรรลุถึงได้ก็ด้วย อัตถ - ความ สมบูรณ์ทางวัฒน ดังนั้นผู้ประพันธ์ศาสตร์นี้จึงเน้น อัตถ ว่าเป็นการกิจขั้นมูลฐานที่ ผู้ปกครองจะต้องถือปฏิบัติเก้าอี้ลิย์ฯ เมื่อ่อน Machiavelli ผู้แต่งหนังสือชื่อ The Prince ในแห่งที่เขียนใจเป็นพิเศษเกี่ยวกับนโยบายและการเมือง การบริหารทางการเมืองที่จะ ประสบความสำเร็จรวมทั้งเงื่อนไขปัจจัยต่างๆ ที่ก่อให้เกิดการแข่งขันและการขัดแย้ง สำหรับหลักจริยธรรมและคีลธรรมนั้นได้รับการเน้นน้อยมาก เพราะประการแรกที่เดีย ผู้ปกครองจะต้องคล่องแคล่วและมีกำลังความสามารถตัดสินการอุทิศเวลาให้มากที่ สุดแก่การกิจในการบริหารประเทศ และจะต้องปฏิบัติเป็นตัวอย่างอันดี มีฉะนั้นแล้ว ข้าราชการต่างๆ ก็จะเพิกเฉยต่อกำลังและความสามารถของตนเอง ซึ่งจะส่งผลเป็นความล้ม เหวลงในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน รวมทั้งของตนเอง เก้าอี้ลิย์ฯ เตือนผู้ปกครองทุกคนจะต้องทราบด้วยว่าความมั่งคั่งสมบูรณ์ และความสุขของตนนั้น มีมูลฐานอยู่ที่ความมั่งคั่งและความสุขของประชาชนที่เข้าปกครอง จะนั้นผู้ปกครอง ที่ฉลาด ต้องทำตัวเองให้มีเวลาอยู่เสมอที่จะรับฟังคำร้องทุกข์ของประชาชนและจะ ต้องไม่ให้ภาระหน้าที่ของตนเองมาแบ่งแยกตนเองจากประชาชน นอกจากนี้ผู้ปกครอง ที่ฉลาดจะต้องให้ความสนใจต่อชนบทธรรมเนียม ประเพณี ศาสนา และความเชื่อของ ประชาชนของตน และจะต้องปรึกษาภัยผู้นำทางศาสนา ทั้งนี้เพื่อบังกับมิให้ประชาชน เหล่านั้นไม่พอใจ อนึ่งในการที่จะได้รับความนิยมจากประชาชน ผู้ปกครองที่ฉลาดจะ ต้องเอาใจใส่เป็นการส่วนตัวต่อผู้อับโชคทั้งหลาย เช่นคนกลุ่มน้อย ผู้ที่สูงอายุ คนป่วย คนพิการ สร้าง อีกนัยหนึ่งไม่ใช่ตนเองจะมีทัศนะอย่างไร ผู้ปกครองที่ฉลาดจะต้อง เกิดทุนและส่งเสริมวัฒนธรรมและความเชื่อทางศาสนาของประชาชนของตน แน่นอน ผู้ปกครองที่ฉลาดจะต้องไม่ทำอะไรที่จะเป็นการโอดเดี่ยวแบ่งแยกประชาชน ทั้งนี้ เพราะ

ว่าพลังของตนคือพลังของประชาชนเหล่านั้นเอง นอกจากจะกล่าวถึงหลักการเหล่านี้แล้วเก้าภูมิยังได้เสนอแนะให้กษัตริย์ทำการบุกครองอย่างเสมอภาคด้วย ไม่มีอคติและผดุงไว้ซึ่งความยุติธรรมอย่างเข้มงวด แต่เท่านี้ยังไม่พอ จะต้องมีหน่วยสืบราชการลับและตัวแทนของรัฐอย่างสอดส่องดูแลการบริหารงานของรัฐ นอกจานนี้ยังว่าจ้างหญิงงามเมืองและนักล่าสั่งหารไว้ เพื่อคอยปักปิดและกำจัดกลุ่มนชนที่ก่อให้เกิดความเด็กแยกทุกกลุ่ม แต่ว่าจะต้องไม่เชื่อถือรายงานของสายลับทั้งหมด เพราะคนเหล่านี้ยอมจะสนใจในผลประโยชน์ของตนและมีมาตรการที่จะทำให้ตนเองได้รับการว่าจ้างต่อไป เพราะฉะนั้นผู้บุกครองจะต้องมีสายลับไว้คอยสืบสายลับอีกด้วย (สายลับช้อนสายลับ) และสิ่งที่ได้รับการสนับสนุนอีกอย่างหนึ่งในตอนดันศควรราชที่ 4 ก่อน ค.ศ. (400 ปี ก่อน ค.ศ.) ก็คือโดยอาศัยหน่วยงานตำรวจอของรัฐ ฝ่ายตรงข้ามที่ไม่แสดงตัวจะต้องถูกสืบค้นและกำจัดเสีย

นโยบายการบริหารประเทศเช่นนี้ตั้งอยู่บนสมมุติฐานของเก้าภูมิยังที่ว่าผู้บุกครองทุกคนกับราษฎรที่จะพิชิตประเทศเพื่อบ้าน ดังนั้นผู้บุกครองที่ฉลาดจะต้องเอาใจใส่พัฒนากำลังคนและความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจให้ถึงที่สุด เก้าภูมิยังได้เสนอองค์ประกอบที่สำคัญของรัฐ 7 ประการ คือ

1. ผู้บุกครองหรือกษัตริย์	2. คณะเสนาบดี
3. ประเทศ	4. ป้อมปราการ
5. พระคลังสมบัติ	6. กองทัพ
7. สัมพันธมิตร	

สำหากประเทศขาดผู้บุกครองที่มีจิตใจเมตตากรุณา ไม่มีความเฉลี่ยวฉลาดและขาดความแข็งแกร่งเด็ดเดี่ยว ก็จะตกอยู่ในอันตรายที่จะถูกยึดครองโดยประเทศอื่น สำหรับได้เสนอต่อที่อ่อนแยและไร้ความชื่อสัตย์ ก็จะถูกยกเป็นรัฐที่ไม่เข้มแข็ง และไม่มีเสถียรภาพ สำประเทศขาดความสมบูรณ์ทางเศรษฐกิจ และขาดการประยุกต์ใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ผู้บุกครองกับบริหารประเทศไม่ได้ สำประเทศจากป้อมปราการที่แข็งแรงมั่นคงประเทศก็จะตกอยู่ในอันตรายที่เกิดจากการรุกรานของประเทศอื่น และสำหากพระคลังมหาสมบัติไม่ว่าจะในแบบไหนก็ต้องหันประเทศ หรือการสะสมการบริหารประเทศก็จะเป็นไปด้วยยาก ประการสุดท้าย สำหากกองทัพที่เข้มแข็ง ไม่ได้รับการฝึกฝนด้วยดินนโยบายต่างประเทศก็จะไร้ผล และทำพันธมิตรไม่ได้

เป็นที่น่าสังเกตว่า องค์ประกอบ 4 ประการใน 7 ประการ ล้วนเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการสนับสนุนทางทหาร ในเรื่องนโยบายต่างประเทศ เห็นได้ชัดว่าแนวความคิดทางด้านรัฐศาสตร์ของเก้าวีลิยะลัวนเน้นถึงความอยู่อย่างเอกสารของชาติและการขยายอาณาเขตดังที่ปรากฏในเรื่องการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของเขามีเห็นได้ชัดว่า ทฤษฎีทางรัฐศาสตร์ของเก้าวีลิยะซึ่งมีลักษณะเป็นแบบง่าย ๆ แต่มีอิทธิพลที่จะเป็นระบบที่สลับซับซ้อนและตรงกับสภาพที่เป็นจริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อร่วมเข้ากับนโยบายต่างประเทศ 6 แบบ ที่เข้าได้อธิบายไว้ดังนี้คือ การถือว่ารัฐของชาติยึดเป็นศูนย์กลาง รัฐที่แวดล้อมอยู่มักจะถูกมองว่าเป็นศัตรุ โดยไม่คำนึงถึงนโยบายต่าง ๆ ซึ่งรัฐเหล่านี้น่าจะปฏิบัติดนอยู่ในช่วงเวลาหนึ่ง รัฐที่อยู่แวดล้อมเหล่านี้อาจจะก่อให้เกิดการยึดครองในทางอาณาเขตขึ้นได้ไม่ยากนัก นโยบายขั้นต่อมาของรัฐ (next circle) จะก่อให้เกิดพันธมิตรโดยอัตโนมัติ เพราะอย่างน้อยที่สุด รัฐแต่ละรัฐที่มีศัตรูร่วมกัน รูปการบริหารภายในที่เป็นแบบธรรมดานี้จะกลายเป็นระบบที่มีลักษณะสลับซับซ้อนยิ่งขึ้น เมื่อเราทราบว่าศัตรุหรือพันธมิตรต่าง ๆ นั้นก็คือศูนย์กลางของระบบอื่น ๆ ในแง่การวางแผนนโยบายการบริหารประเทศเห็นได้ชัดอีกอย่างหนึ่งว่า ประเทศปัจจุบันมีผู้ซึ่งมีป้อมปราการติดกับอาณาเขตของประเทศที่ไม่เป็นปัจจุบันอื่น ๆ ที่ห่างไกลออกไป อาจจะถูกใช้ให้เป็นประโยชน์ได้ ในแง่ที่เป็นพันธมิตรชั่วคราว ยิ่งกว่านั้นผู้ปักครองที่ประสบความสำเร็จมักจะเปลี่ยนแปลงนโยบายการบริหารประเทศอยู่เสมอ เช่น อาจทำให้ประเทศพันธมิตรกลายเป็นประเทศศัตรุ หรือทำให้ประเทศที่เป็นศัตรุเป็นพันธมิตรได้ ประการสำคัญ ความแข็งแกร่งและความอ่อนแองของประเทศศัตรูนั้น จะต้องถูกนำมาประกันการพิจารณาโดยต่างประเทศ เมื่อเห็นว่าผู้ปักครองที่อยู่ในประเทศข้างเดียวซึ่งเป็นศัตรุ มีความเข้มแข็งผู้ปักครองก็จะรุกรานหรือทำให้อ่อนแองเมื่อเข้าอกอยู่ในฐานะสำาภกิจของตนที่นั่นคือเมื่อเข้าอ่อนแอง และขาดพันธมิตรที่แข็งแกร่ง ผู้ปักครองที่ฉลาดควรเข้ามายึดครองและพนักอาณาเขตของประเทศนั้นเป็นของตนเอง

นโยบาย 6 ประการที่เกี่ยวกับศัตรุ ตามหลักรัฐศาสตร์ของเก้าวีลิยะคือ

1. ขันหยดอยู่ในสันติภาพ
2. ก่อสงคราม

3. ค่ายเวลา
4. โฉมตี
5. แสวงหาพันธมิตร
6. นโยบายสองหน้า (dublicity)

เมื่อประเทคโนโลยีของตนอ่อนแอกว่า ก็ควรจะยินหยัดสร้างสันติภาพ หรือถ้าเป็นไปได้ก็ควรจะหาพันธมิตร แต่เมื่อประเทคโนโลยีของตนเข้มแข็งก็ควรจะก่อสงครามแต่เมื่อการสงครามคู่คี่กัน ก็ควรจะรู้จักจะกำหนดเวลาที่เหมาะสม แต่เมื่อมีความเข้มแข็งเท่านั้นแล้ว ก็ควรโจนตือย่างรุนแรงทันที ความสำเร็จหรือล้มเหลวในเรื่องนี้ขึ้นอยู่กับความช่วยเหลือของพันธมิตร และการใช้นโยบายดีสองหน้า

ระบบของการบริหารรัฐความหลักรัฐศาสตร์ที่มีลักษณะเป็นแบบบัดถุนิยม และสัจนิยม โดยตลอดนี้ถูกเหมือนจะไม่เคยถูกประยุกต์นำมาใช้ในภาคปฏิบัติเลย ตามบันทึกของ Megatherenes ทูตของ Seleucus ได้เขียนบันทึกเกี่ยวกับการปกครองในสมัยของจันทรคุปต์ราชวงศ์โมริยะ ซึ่งเก้าภิลิยะได้ปฏิบัติราชการอยู่จนมีชื่อเสียงโด่งดังและเขาก็เก็บจะได้ใช้ระบบการบริหารรัฐแบบนี้ อย่างไรก็ตามอำนาจของผู้ปกครองอันเดิมส่วนใหญ่แล้วถูกกำจัดขอบเขตโดยระบบขนบธรรมเนียมประเพณีและกฎหมายจารีธรรมทางศาสนา เสนนาดีก็มักจะมีแนวโน้มที่จะมีทักษะทางการเมือง โดยถือความมั่งคั่งเป็นสิ่งสนับสนุน การรวมตัวกันแห่งเครือครองกุลชนชั้นผู้ปกครองและขุนนาง และการรวมรัฐเข้าเป็นปึกแผ่นนั้น คุณจะมีลักษณะที่ขัดแย้งกับระบบจารีธรรมที่อินเดีย นอกจากนี้ อำนาจของผู้ปกครองก็ยังถูกตรวจสอบโดยพากเพียร แม้ว่าอำนาจเทาสิทธิจะมีอยู่ในกษัตริย์ก็เป็นเพียงส่วนน้อยเท่านั้น เพราะพระมหาชนกทุกคนได้รับการยอมรับว่าเป็นก็งเทพ ผู้ปกครองทุกคนในยุคนี้ถูกถือว่าเป็นเพียงผู้พิทักษ์คุ้มครองให้เสียรากพืชของรัฐยังคงอยู่ โดยมิให้กลไกสภาพไปเป็นรัฐอนาริบไตย และข้อนี้เอง ปรัชญาทุกระบบทั้งที่ยอมรับว่านี่คือสาเหตุแห่งความทายนะและลั่นจมประการหนึ่งในระบบการปกครอง

2.8 กาน : ความสุขและความรัก

ถึงแม้ว่าคำว่ากานนี้จะมีความหมายครอบคลุมถึงลักษณะความสุขแบบต่างๆ ของมนุษย์โดยทั่วไป แต่ความหมายในแง่กามสุขได้รับความสนใจมากที่สุด ใน

ແງ່ທີ່ເກີ່ວກັບຂັ້ນທີ່ 2 ຂອງຊື່ວິດ ສົ່ວໂລກມີໄດ້ໝາຍຄວາມເນັພະສົ່ງຄວາມສຸຂາທາງໂລກແບບ
ທົ່ວ ຖໍ່ໄປເທົ່ານັ້ນ ແຕ່ຍັງສື່ວ່າເປັນຫຼາກທີ່ອັນສັກຕິສິທິ່ທີ່ມີສ່ວນສຳຄັງໃນກາຮັບສິບຕ່ອ
ວຽງຈັກແຫ່ງຊື່ວິຕົມໃຫ້ຂາດສາຍ ຄິລປະແລະວຽກຄຣມຕ່າງ ຈຸ່ຂອງເມືນຄູ ມີຈຳນວນມາກມາຍ
ທີ່ກຳລັວສຶ່ງທ່າແໜ່ງກາຮັມເປັນ ແລະມີບ່ອຍຄັ້ງທ່ານັ້ນໃນເຮືອກາຮັມກຸ່ມຸນໃນເຮືອກາຮັມ
ອ່າຍ່າງເດັ່ນຫັ້ນ ສັກທີ່ດັ່ນຕະວະໃນຢຸກລາງຈຶ່ງທີ່ສື່ວ່າຄວາມສັມພັນນົກກາຮັມເປັນສັດຍໍສານາທີ່
ຈະຕ້ອງປົງປັບຕິຍ່າງໜຶ່ງ ໄດ້ແສດງໃຫ້ເໜີສົ່ງເອກກາພຈຶ່ງອູ້ເໜີເອສິ່ງທີ່ເປັນຄູ່ທັງຫລາຍ
(ທິວິກາພ-duality) ແລະສ່າງເຮີມກາຮັມປົງປັບຕິຕະນົກກາຮັມ ໃນເຮືອກທີ່ເກີ່ວກັບ
ກາຮັບສິບສຸກລຸ

ການສູງຄົງແຕ່ງຂັ້ນໃນດັ່ນຄຣິສຕະດວຣະຊ ແລະເປັນດ້ວຍ່າງອັນດີໃນເຮືອກນີ້ໄດ້
ກຳລັວສຶ່ງຄໍາແນະນຳແລະຮາຍລະເອີ້ນຕ່າງ ຈຸ່ຂອງວຽກແນະຂັ້ນສູງ ໡ີເຈົ້າພາແຕ່ໃນເຮືອກຂອງ
ຄວາມຮັກກາຮັມເທົ່ານັ້ນ ແຕ່ຍັງຮົມທີ່ມາຮາຍໃກ້ໃນສັ່ງຄມ ແລະຄວາມໜາບຈຶ່ງທາງສູນທຽມຄາສົດ
ໃນຄິລປະກຣມແບບຕ່າງ ສຳຫັບໃນເຮືອກທີ່ເກີ່ວກັບຄວາມຮັກ ການສູງຄົງໄດ້ເປີດແຍ່ງສຶ່ງຄວາມ
ຮູ້ສັກລັກຜະນະຕ່າງ ຈຸ່ຂອງສຕຣີເປັນ ເຊັ່ນ ຄວາມຮູ້ສັກໄວ (Sensitivity) ໂດຍຂ້ອເຖິງຈົງທີ່ວ່າ
ໃນພິທີກາຮັມແຕ່ງງານ ທັ້ງໜ້າຫຸ່ນແລະຫຼູ້ງສາວມີບ່ອຍຄັ້ງທີ່ເດືອຍທີ່ຍັງເປັນຄົນແປລກຫັກນ
ອູ້ ໃນອີກສ່ວນໜຶ່ງການສູງຍັງສະຫວັນໄທ້ເຫັນສົ່ງຮັບສິນຍົມແລະວັດທະນາຮັບຂັ້ນທີ່
ປະໜິດຂອງອາຍຮ່ວມເອີ້ນເດີຍ ອີກນີ້ແນະກຳກາຮັມໄດ້ຄູກພັດນາກາຮັມຂັ້ນໄປເປັນຄິລປະ
ທີ່ສູງສ່າງ ຈຶ່ງມີຈຸດໝາຍອູ້ທີ່ຄົນທັ້ງສອງໄດ້ຮັບຄວາມສຸຂົມສົດ ວິທີກາຮັມຕ່າງ ທີ່ຈະນໍາໄປສູ່
ຈຸດມຸ່ງໝາຍນີ້ ຈຳເປັນດ້ວຍມີຄວາມເຊີຍວ່າງູ້ໃນທ່າຕ່າງ ທີ່ມີຄວາມສັບປັບຫຼັງນັ້ນມາກ ເຊັ່ນ
ກາງຈຸມພິດໂດຍຕັ້ງໃຈ 16 ແບນ ໃນເຮືອກທີ່ເກີ່ວກັບເຈົ້ານໍາວ່າຈະປົງປັບຕິຕ່ອງເຈົ້າສາວ ແລະວິທີ
ທີ່ເຈົ້າສາວຈະປົງປັບຕິຕ່ອງເຈົ້ານໍາວ່າກຳລັວກຳລັວໄວ້ໃນດັ່ນກົງນີ້ທັ້ງສິ່ງດ່ອມາໃນກາຍຫລັງໄດ້ກາລາຍ
ເປັນຮ່ວມເນື່ອປະເພີ້ນກາຮັມແຕ່ງງານແບບອີ້ນເດີຍໄປ

ຮະຫວ່າງ 3 ວັນແຮກຂອງກາຮັມແຕ່ງງານ ທັ້ງ 2 ດົນ ຈະຕ້ອງດ່ວນຈາກກາຮັມ
ເປັນ ແລະຕ້ອງໄມ່ກຳຄວາມສົນໃຈສນມກັນເຮົວເກີນໄປ 7 ວັນຕ່ອມາ ຄວາມໃຊ້ເວລາກຳລັວ
ຮູ້ຈັກກັນແລະກັນ ເຊັ່ນ ໃນກາຮັມທີ່ນັ້ນ ກາຮັມແຕ່ງດ້ວຍກັນ ຮັບປະກາດອາຫາດດ້ວຍ
ກາຍໄດ້ນັ້ນກຳລັງການທີ່ນັ້ນອາກິມຍືແລະໃຊ້ເວລາທີ່ເໜືອໃນກາຮັມເຍື່ນເຍື່ນຫຼັງມີຕົກສາຍຕ່າງ ໃນ
ໃນຄອນເຢັນຂອງວັນທີ 10 ທັ້ງສອງຄວາມຮູ້ຈັກໃຫ້ມາກພວກທີ່ຜູ້ເປັນສາມີຈະເຂົ້າສົ່ງ
ກາຍໄດ້ ດ້ວຍການໃຊ້ຄໍາທີ່ອຳນວຍການ ເພື່ອໄທເຫຼືອເກີດຄວາມມັນໄຈ ໄນວ່າຈະໄດ້ກາລາຍ

สามีควรจะดูแลการร่วมเพศจนกว่าจะแน่ใจว่า คนรักมีความเชื่อมั่นในตนเอง ถ้าเขายังคับการพยายามจะเกิดความรังเกียจจากการร่วมเพศ และรังเกียจชายทั่วไป หรือมีฉันหนึ่งก็อาจจะปนใจให้ชายคนอื่น

ประเพณีของอินเดียนี้ถือว่า ผู้หญิงต้องอยู่ในความคุ้มครองของผู้ชาย ภรรยาทุกคนจะต้องได้รับการสั่งสอนให้เป็นนิบัติสามี ไม่ว่าในยามยากจนหรือยามมั่งคั่ง ควรจะบูชาสามีดุจเทวะ นอกจากนี้ ต้องเอาใจใส่ต่อหน้าที่แม่บ้านอย่างดีด้วย อีกประการหนึ่งฝ่ายสามีได้รับการสั่งสอนรู้จักให้เกียรติภรรยาและบุตรพยัสมบัติให้ มอบความอบอุ่น ความกล้าหาญ ความรักและความสุขให้

ยิ่งกว่านั้น ประเพณีของอินเดียก็เหมือนกับวัฒนธรรมของชาติอื่นในแง่ที่ ถือว่าผู้หญิงเป็นเสมือนเครื่องบำรุงบำรุงความสุข ผู้ซึ่งเป็นผู้มีความต้องการทางเพศไม่สิ้นสุด เพราะเธอไม่ต้องการเฉพาะแต่การเอาใจใส่ตลอดเวลาเท่านั้น แต่ยังต้องการความร่วมมั่นรักษาความสุขเสมอด้วย มีคำกล่าวในหนังสือ The Wonder That was India ของ Basham ว่า “ไฟไมรู้จักเพียงพอด้วยเชื้อ ทะเลไมรู้จักอิ่มด้วยน้ำ มัจจุราชไม่เพียงพอด้วยวิญญาณของสัตว์ที่มีชีวิต สตรีทั้งหลายในโลกก็ไม่อิ่มพอในบุรุษเพศ”

ถึงแม้ว่าความสูตร จะให้ความสนใจในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างชายและหญิงมากเป็นพิเศษก็ตาม แต่ถึงกระนั้นก็ยังให้ความสนใจในความชราซึ่งในศิลปะการละครและดนตรีก็ได้รับความสนใจไม่น้อยเช่นกัน ด้วยเหตุที่ศิลปแบบต่าง ๆ เกือบทั้งหมดได้รับอิทธิพลมาจากศาสนาเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นจึงเป็นที่น่าสังเกตว่า ในระบบความคิดของอินเดียน์ ศาสนาและชีวิต เป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดมาก ความสุขชราซ่าในการ เป็นสิ่งที่แยกออกจากความรู้สึกของศาสนา ไม่เหมือนกับทัศนะของชาวตะวันตกในแง่ที่มีความรู้สึกตะขิดตะหงใจในเรื่องนี้ สำหรับชาวอินเดีย ไม่มีสิ่งใดที่จะถือว่าเป็นร่างเกียจในเรื่องเกี่ยวกับเพศ ตัวอย่างเช่นที่ปรากฏในรูปภาพเทพธิดา ที่แสดงถึงความมั่วเมາในการรำคำที่ถูกแกะสลักเป็นพินในวัดต่าง ๆ กล่าวโดยสรุป ชาวอินเดียคิดว่า ปรากรูปการณ์ทั้งสิ้นในธรรมชาติเป็นเครื่องสำคัญ กรรมของพระเจ้า ดังนั้น ศิลปินทั้งหลายก็พยายามที่จะกลั่นกรองผลงานของตนออกมาให้สอดคล้องกับปรากรูปการณ์ธรรมชาติตั้งแต่古以來 ไม่ว่าในศิลปกรรมของตน หรือไม่นักประพันธ์ก็แต่งเรื่องราวให้สอดคล้องกับทัศนะนี้ ซึ่งในขณะเดียวกันกับบรรจุคำ

สอนทางศาสนาของตนเข้าไว้ด้วย ในด้านที่เกี่ยวกับความชอบชี้งในด้านสุนทรียภาพ ทางศิลปะด้านต่าง ๆ นั้น ถือว่าตูกุ ตัวละคร และเรื่องราวต่าง ๆ เป็นเพียงองค์ประกอบหนึ่ง แต่สิ่งสำคัญที่สุดก็คือ ด้วยอาศัยความรู้สึกที่ฉบับไว (sensitivity) และความมีอารมณ์ร่วมที่จะชอบชี้งถึงลักษณะแห่งความจริงสูงสุด ที่นักศิลปินพยายามที่จะให้เข้าใจ ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ความชอบชี้งทางสุนทรียภาพนั้น มีความเกี่ยวพันถึงความชอบชี้งทางจิตวิญญาณ อย่างน้อยที่สุด บุคคลจะต้องเป็นผู้มีวัฒนธรรมด้วยมีหัวใจที่เหมาะสม และมีรสนิยมในตัวเอง ดังนั้น แบบศิลปะต่าง ๆ ของอินเดียจึงสามารถก่อให้เกิดความสุขในชีวิตสมรส ทั้งในแง่หลักคำสอนทางศาสนาและในแง่ธรรมชาติ ทั้งนี้พระราลokaทศน์แบบอินเดียนน์ไม่ปรากฏความขัดแย้งใด ๆ เลยในเรื่องกามสูตร แต่กลับถือว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งที่ควรสำหรับชีวิตประการหนึ่ง

2.9 โภกษะ : ความหลุดพ้น

ด้วยการยอมรับคำสอนในเรื่องการเกิดใหม่ และทฤษฎีเรื่องกรรมจึงนำไปสู่ขั้นตอนที่ 4 ของชีวิตมนุษย์คือการแสวงหาความหลุดพ้น จากวัฏจักรแห่งชีวิชชีงเนื่องด้วยการเกิดใหม่สิ้นสุดและการทำกรรมโมกษะได้กลายเป็นคำสอนขั้นมูลฐานที่สำคัญของปรัชญาและศาสนาในอินเดีย ทั้งสายที่ยอมรับความศักดิ์สิทธิ์ของพระเวทและสายที่ไม่ยอมรับ การแสวงหาโมกษะคือการแสวงหาความเที่ยงแท้ในท่านกลางสิ่งที่ไม่เที่ยงแท้ เป็นการแสวงหาความจริงสูงสุดในท่านกลางมายากลแห่งโลกนี้ ทัคนะนี้เป็นปรากฏเป็นที่ยอมรับปฏิบัติอยู่แล้วทั้งในคัมภีร์อุปนิษัท ศาสนาเชน และพุทธศาสนา ในแง่วิวัฒนาการแห่งความคิดของอินดู ได้ปรากฏคำสอนอยู่ทั้งในรูปศาสนา ในรูปปรัชญาสายเทวนิยมและสายอเทวนิยม เฉพาะในด้านศาสนาได้เน้นถึงความภักดีว่าเป็นมรรค อันหนึ่ง ส่วนในด้านปรัชญาได้เน้นถึงความรู้ว่าเป็นสิ่งสำคัญ

ระบบปรัชญาอินดูที่เก่าแก่ที่สุดคือสังฆะมีลักษณะคำสอนปฏิเสธพระเจ้าชีบงก์ที่อาจจะมีพื้นฐานมาจากอิทธิพลของชนเผ่าที่ไม่ใช้อารยัน เช่นที่ปรากฏในศาสนาเชน จะอย่างไรก็ตาม คำสอนขั้นพื้นฐานของระบบปรัชญาศาสนาเหล่านี้คือลักษณะกันเช่น ปรัชญาศาสนาเชนและปรัชญาสังฆะมีทัศนะว่าจารวัลประกอบด้วยสิ่ง 2 สิ่ง คือ วัตถุ (ปรากฤต) ซึ่งเป็นสิ่งที่มีความสำนึกรู้ในตัวเอง (self - consciousness)

และสิ่งที่สองได้แก่วิญญาณซึ่งมีเป็นจำนวนนับไม่ได้ เรียกว่าปuruṣa ความเปลี่ยนแปลงทั้งปวงและประสบการณ์ทั้งหมดเกิดมาจากการที่วัตถุ และวิญญาณมีความสัมพันธ์กันอย่างไม่ถูกต้อง แต่สิ่งทั้งสองมิได้เกี่ยวเนื่องด้วยกัน มิได้อาศัยกันและกันเกิดขึ้น เพราะวัตถุสามารถก่อให้เกิดทุกสิ่งได้โดยไม่จำเป็นต้องมีวิญญาณ ดังนั้นตามทัศนะของสังฆนิษะ ความหลุดพันจะได้รับก็ด้วยความรู้แจ้งว่า วิญญาณเป็นอิสระ อิสิ่งหนึ่งต่างหากและไม่มีความเกี่ยวพันกับวัตถุ

โโยคะ ในความหมายที่กว้างได้แก่การควบคุมพฤติแห่งจิตและเป็นคำสอน ที่มีส่วนสำคัญยิ่งในขั้นเด่นในระบบศาสนาและปรัชญาอินเดียทั้งหมด แต่โดยความหมาย ดังเดิมแล้ว คำว่าโโยคะเป็นชื่อของระบบความคิดระบบหนึ่งที่สัมพันธ์ใกล้ชิดกับปรัชญา สังฆนิษะ ความแตกต่างที่สำคัญระหว่างปรัชญา 2 ระบบอยู่ที่ปรัชญาโยคะยอมรับพระผู้เป็นเจ้า ในฐานะเป็นตัวอย่างอันหนึ่ง ซึ่งไม่เคยพัวพันกับวัตถุพุค'o กันนี้ หลักโโยคาก็เหมือนกับอริยมรรคเมืองค์ 8 ของพุทธศาสนา ที่ได้เสนอวิถีทางในการที่จะบรรลุถึงเป้าหมายของสังฆนิษะ นั่นคือการรู้แจ้งวิญญาณ (บุรุษ) ที่เป็นอมตะ และไม่มีพุตติ (inactive) ขั้นตอนต่าง ๆ ในกระบวนการปฏิบัติอาทิเช่น การประพฤติตามหลักศีลธรรม โดยไม่เห็นแก่ตัว อาสนาหรือทำนิ่งที่เหมาะสม การควบคุมลมปราณ การมีสมาธิแห่งแน่ ซึ่งนำไปสู่ความดับแห่งบุคลิกภาพของผู้ปฏิบัติชั่วขณะนี้ เทคนิคการปฏิบัติแบบโโยคะ ต่าง ๆ นั้นภายหลังได้ถูกประยุกต์ใช้แตกต่างกันออกไป ซึ่งบางอย่างก็ให้ผลที่แมวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ก็ไม่สามารถอธิบายได้ชัดเจนว่าทำไม หรือย่างไร?

2.10 ภควัตคิตา : เพลงสรรค์แห่งพระผู้เป็นเจ้า

การไม่ยอมรับค่านิยมและความจริงแท้ในโลกนี้ ที่ปรากฏทั้งในคำสอนสายที่ยอมรับพระเวทและสายที่ไม่ยอมรับพระเวท และในช่วงต่อมาที่ปรากฏอยู่อย่างชัดเจน ในผลงานที่สำคัญที่สุด ซึ่งปรากฏขึ้นในยุคหลังพระเวทนั่นคือ ภควัตคิตา (Song of the Lord) ซึ่งเป็นบทร้อยกรอง ที่ยาวที่สุดในโลกคือมหาการศุทธิ์ ในการเริ่มต้นคำสอน ที่ปรากฏในคัมภีร์นี้ ได้แสดงถึงความกลมกลืนระหว่างการกระทำ (กรรม) กับความรู้ (ชญาณ) ระหว่างความภักดี ธรรม กับไม่吉祥 ซึ่งเรื่องนี้เกิดขึ้นในช่วงเวลา ก่อนที่จะเกิดมหาภัย เมื่อราชบุตรเป็นแม่ทัพเกิดความรู้สึกเคราะสลดใจในการที่จะประหัตประหาร ภูมิพื้นดินของตนเองซึ่งอยู่ในฝ่ายข้าศึก สารถิของอรุณคือฤทธิ์และซึ่งเป็นอวตารของ

พระผู้เป็นเจ้า จึงได้อธิบายอย่างย่อๆ ด้วยว่าทำไม่อรุณจะต้องปฏิบัติหน้าที่ของตนในฐานะเป็นนักกรบ

นักกรบผู้ซึ่งเชื่อว่า ตนเองคือผู้สังหารและผู้ที่ถูกคนสังหารนั้นคือผู้ที่ถูกฆ่าได้เชื่อว่าตอกอญ្យในหัวความมีคุบอดคือขอวิชา และไม่รู้ความจริงแท้ ทั้งนี้ เพราะเขายังแยกไม่ออกระหว่างความจริงที่ว่าร่างกายเป็นสิ่งที่เกิดเจริญเติบโต เปลี่ยนแปลงและตายไปได้ แต่วิญญาณเป็นสิ่งที่เป็นอมตะ ไม่เกิด ไม่เปลี่ยนแปลงและถูกทำลายไม่ได้โดยประการใด ๆ เพราะว่าสิ่งใดก็ตามที่มีการเกิด ความตายก็เป็นสิ่งที่แน่นอน เช่นเดียวกับสิ่งที่มีการเกิดใหม่ การตายก็เป็นสิ่งที่แน่นอน เพราะฉะนั้นนักกรบไม่ควรจะเห็นใจให้เสียใจในการกิจที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ อนึ่งโดยแท้จริงแล้วธรรมะของนักกรบ จะบังคับให้เขากำกับการต่อสู้และฆ่าและถ้าหากเขากลั่นเหลวที่จะปฏิบัติหน้าที่นี้ย่อมได้เชื่อว่า ทำบาน

เมื่อได้อธิบายถึงธรรมชาติแห่งสิ่งที่เรียกว่าธรรมแล้ว กฤษณะก็เริ่มอธิบายต่อไปว่า ในชีวิตนี้มีการกระทำบางอย่างที่บุคคลไม่สามารถจะหลีกเลี่ยงได้สิ่งสำคัญไม่ใช่ด้วยการกระทำนั้น แต่เป็นทำที่ที่บุคคลมีต่อการกระทำ ทำที่ที่หมายสมถูกต้อง ก็คือ การไม่มีความมั่นในผลแห่งการกระทำที่จะเกิดขึ้น นั่นคือการทำด้วยการไม่เห็นแก่ตัว ซึ่งเรียกว่า นิษะกรรม

การดำรงชีวิตอยู่หมายถึงการกระทำการ แต่การกระทำนี้ควรถูกจำกัดให้เป็นไปเพียงเพื่อความต้องการของร่างกายเท่านั้น สิ่งที่นักหนែนอภิวัตติกระทำนี้ แม้ที่มีส่วนสำคัญในการอยู่รอดของบุคคลก็ตี การควบคุมจิตใจให้อยู่เหนือร่างกายปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ในสังคมก็ตี ก็เป็นสิ่งที่ควรกระทำ ถ้าหากว่าเข้าประชานาที่จะบรรลุถึงจุดหมายปลายทางทางด้านจิตวิญญาณ การที่บุคคลจะเพิกเฉยต่อการสูตรแบบโลกีย วิสัย และการไม่ใส่ใจต่อการหน้าที่ของตนในการดำเนินชีวิตย่อมจะนำไปสู่บาน และโดยแท้จริงแล้วได้เชื่อว่า ดำรงชีวิตอยู่ย่างเป็นประโยชน์ เพราะฉะนั้นด้วยการกระทำการกิจดังกล่าวของตน โดยมิได้มีความยึดมั่นต่อผลบุคคลก็จะได้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายสูงสุด ซึ่งกวนันน์ ในฐานะที่เป็นผู้นำอรุณจะต้องปฏิบัติตัวเองเป็นตัวอย่างที่ดีด้วยว่า เมื่อตนเองนำไปปฏิศทางให้ประชาชนทั้งหลายที่จะปฏิบัติตามไปปฏิศทางนั้น พระกฤษณะได้อธิบายต่อไปว่า พระองค์เองแม้จะเป็นอวตารแห่งพระผู้เป็นเจ้า ก็ต้องทำการมต่อไปโดยไม่รู้สึกเห็นอยู่หน่าย มีฉะนั้นโลกทั้งหลายจะஸลายไป และแล้วพระองค์ก็จะเป็นผู้สร้างความสันตุนิวาย นั่นก็คือเป็นผู้ทำลายไม่ใช่พระผู้สร้าง

คัมภีร์ภาควัดคิตา เป็นระบบคำสอนรวมยอด แห่งคำสอนของพากพารามณ์ ที่แพร่หลายอยู่ก่อนหน้านี้เป็นเวลานาน จะนับจึงไม่เป็นการแปลกลิ้งค์จะพบว่า มีคำสอนในเรื่องจักรวาลวิทยา เช่นเดียวกับสังขะมีการส่งเสริมระบบวรรณะ มีการเน้นในเรื่องปรัชญาสายอเทวนิยมในเรื่องที่ว่าด้วยความรู้ และเทววิทยาที่เน้นในเรื่องความก้าดี ซึ่งระบบคำสอนดังกล่าวนี้ได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายในวรรณะสูง อีกว่า นั้นระบบคำสอนประเกทที่สิงทั้งปวงคือพระเจ้าของอินเดียนั้น ถือว่าพระเจ้าทุกพระองค์ ก็คือการสำแดงให้ปรากฏถึงความจริงซึ่งมีอยู่สิงเดียว และการบูชาพระเจ้าเหล่านั้นแต่ละองค์ก็คือการบูชาความจริงสูงสุด โดยแท้จริงแล้วมีการกล่าวอีกนัยไว้ในคัมภีร์ว่า พระเจ้าทรงแทรกซึมอยู่ในสิงทั้งปวง คือคำกล่าวที่ว่า “สิงมีชีวิตทั้งปวงอยู่ในตัวฉัน แต่ว่าฉันไม่ได้อยู่ในสิงเหล่านั้น” อีกว่าตนนั้นสิงที่ตัวที่สุด เช่น ผู้หญิงและพากคุกหรซึ่งไม่ได้เกิด 2 ครั้ง ก็มีสิทธิที่จะบรรลุถึงความหลุดพ้นได้ด้วยการบูชาพระองค์ไม่ว่าจะปฏิบัติการบูชานั้นโดยชอบหรือไม่ถูกต้องเพียงใดก็ตาม คำสอนลักษณะนี้ได้รับการโນมตีจากศาสนาเชน และศาสนาพุทธว่าเป็นการรวบรวมระบบคำสอนจากคัมภีร์พระเวท อย่างไรก็ตามเหตุผลที่สำคัญประการหนึ่งที่คัมภีร์พระเวทได้รับการยอมรับนับถืออย่างสูงส่งก็คือ ทุกระบบปรัชญาศาสนาในอินเดีย ต่างก็ได้รับการสนับสนุนระบบคำสอนของตนจากคัมภีร์อุปนิษัททั้งสิ้น

2.11 ปรัชญาอินดูสมัยหลัง

ตั้งแต่ยุคแรกที่เดียว นักปรัชญาศาสนาอินเดียได้แบ่งระบบปรัชญาทางศาสนาออกเป็น 6 สาย และได้มีการแปลความหมายคำสอน ให้แตกต่างกันออกไปอยู่เรื่อย ๆ ด้วยเหตุ 2 ประการคือ อิทธิพลจากระบบปรัชญาศาสนาอื่น ประการหนึ่งและทัศนะทางเทวนิยมสายกัตติกำลังเป็นที่นิยมแพร่หลายในยุคต่อมา เพราะฉะนั้นการอธิบายคำสอนของลักษณ์ได้ลักษณ์หนึ่ง จะเป็นที่ถูกต้องสมบูรณ์ได้ก็เฉพาะในสมัยหนึ่ง และเฉพาะผู้ที่ตั้งระบบคำสอนนั้นเขียนมาในช่วงนั้น ๆ อย่างไรก็ตาม มีแนวคิดทางปรัชญาศาสนาอยู่ระบบหนึ่ง ซึ่งควรจะทำความเข้าใจ นั่นคือลักษณ์เทวานตะ (ที่สุดของพระเวท) ซึ่งเป็นผลงานของนักบวชหนุ่มผู้มีชื่อเสียงโด่งดังเช่น ศังกระ (Shankara) (ค.ศ. 788-820) ชาวอินเดียได้ ถือว่าเป็นระบบปรัชญาที่มีการสืบท่อไม่ขาดสายจนถึงปัจจุบัน ปรัชญาสายนี้ได้ยอมรับคำสอนที่สำคัญ ๆ จากคัมภีร์อุปนิษัท ซึ่งมีสาระสำคัญคูณย์

รวมอยู่ที่ว่าความจริงแท้สูงสุดมีเพียงสิ่งเดียว คือพระมันหรือปรมາตมัน หรืออีกนัยหนึ่ง วิญญาณสากล (universal soul) และสิ่ง ๆ นี้ เป็นสิ่งเดียวกันกับyatmanซึ่งมีอยู่ในทุก ๆ คน ทุก ๆ สิ่ง ไม่ว่าจะเป็นโลกจักรวาล และพระผู้เป็นเจ้าทั้งหลาย ล้วนเป็นมาภาระและไม่ใช่ความจริงแท้ แนวความคิดเช่นนี้เรียกว่า เอกภานิยม (monism) สำหรับศาสตร์ของคั่งกราจารย์ ในสมัยต่อมาได้พยายามแยกความองออกจากพวກเวทานตะสัยอื่น ๆ ด้วยการใช้คำว่า อถิไวดะ (ไม่มีที่สอง)

อย่างไรก็ตาม ในกรณีของความปรัชญา เอกภานิยมนี้ ศั้งการได้พยายามประมวลคำสอนที่มีลักษณะกลมกลืนกัน ใจดีศันะที่ขัดแย้งกันต่าง ๆ ทั้งที่ปรากฏในคัมภีร์อุปนิษัทและพระเวท ในการกระทำเช่นนั้น ท่านได้ใช้วิธีเก่าของอินเดีย ซึ่งเรียกว่าการแบ่งระดับของความจริง คือในขั้นต่ำ ยอมรับความจริงสมมติ (relative truth) หมายถึงความจริงที่ว่า พราหมณ์เป็นผู้สร้างจักรวาลและสิ่งทั้งปวงในจักรวาลขึ้น ในลักษณะการวิรัตนากำรเช่นที่ปรากฏในหลักปรัชญาสาหัสรัตน์ แต่ในส่วนตัวของท่าน ศั้งการทางเองได้เคราะบัญชาพระศีรษะเจ้าอยู่เสมอ ด้วยเชื่อว่าเป็นพระผู้เป็นเจ้าสูงสุด เป็นผู้ให้พระพรมเกิดขึ้น ส่วนในขั้นสูงได้ประกาศความจริงแท้สูงสุด ที่อยู่เหนือเทวะและรูปแบบทั้งปวง ซึ่งในประเดิมนี้มีนักคิดว่าตรงกันข้าม มักจะโจมตีว่าทัศนะความจริงแท้สูงสุดได้เรื่องพระมัน ตามที่ศั้งกราจารย์ประกาศนั้น โดยที่แท้จริงแล้วก็คือความจริงขึ้นบรมด้วยพุทธศาสนาและศั้งกราจารย์ถูกกล่าวหาว่าเป็นชาวนูกุจอมปลอม (crypto-buddhist)

อย่างไรก็ตาม ปรัชญาของศั้งกราจารย์ก็เป็นที่ยอมรับกันอย่างแพร่หลายในหมู่นักคิดอินเดีย แม้ทุกวันนี้ชาวอินเดียที่มีการศึกษาส่วนใหญ่ก็เป็นศาสนิกของลัทธิอถิไวดะ เวทากนตะ สำหรับในเรื่องที่เกี่ยวกับความหลุดพ้น ศั้งกราจารย์เน้นว่า เป็นสิ่งที่ทุกคนบรรลุถึงได้ในชาตินี้ ด้วยอาศัยสมารถที่แน่นอน ซึ่งจะนำไปสู่การรู้แจ้ง ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างyatmanและพระมัน ส่วนการปฏิบัติที่เน้นหนักในเรื่องความกักคีทางศาสนาตนนั้น จะมีผลก็เพียงทำจิตใจให้บริสุทธิ์และเป็นการเตรียมการเพื่อบรรลุถึงความจริงสูงสุดเท่านั้น อย่างไรก็ตาม นักคิดสายพุทธิย์ยอมรับ ร่วมกันว่าอย่างน้อยที่สุดผู้ปฏิบัติทาน ภักดิมารดา ก็เหยียบอยู่ที่ขั้นบันไดขั้นแรกที่จะนำไปสู่ความจริงแท้สูงสุดแล้ว

2.12 เทวนิยม (Theism)

การเคารพบุชาเทวะหรือพระผู้เป็นเจ้า ที่แพร่หลายอยู่นั้นได้แสดงถึงอิทธิพลแห่งคำสอนในเรื่องภักดิ์ ที่มีต่อชนชั้นที่มีการศึกษาและการเน้นในเรื่องความภักดินี้ว่า นำไปสู่ความหลุดพ้นได้แน่น เป็นการแยกให้เห็นข้อแตกต่างจาก การหลุดพ้นที่อาศัยความรู้ (ขญาณมารค) ซึ่งนักปรัชญาสายอื่น ๆ ได้นำให้เห็นความสำคัญมาก อย่างที่เราได้สังเกตมาแล้ว จะเห็นได้ว่า แม้จะปรัชญาทั่วไปที่ไม่ได้นำหน้าในเรื่องเทวนิยมแต่ก็มีคำสอนเกี่ยวกับเรื่องนี้อยู่ในลักษณะของตน อนึ่งแม้จะมีหลักฐานทางวรรณกรรม ยืนยันในเรื่องนี้ไม่มากนักแต่ก็มีเหตุผลเพียงพอที่จะสรุปได้ว่า การบูชาพระเจ้าในรูปแบบต่าง ๆ รวมทั้งลักษณะความประทับใจในธรรมชาติเป็นการแสดงออกถึงการปฏิบัติ ความหลักภักดิ์ที่แพร่หลายอยู่ในหมู่ชนชั้นค่ามากตั้งแต่สมัยโบราณ และต่อมาถูกขยายไป สู่ชนชั้นสูงซึ่งได้พยายามให้ความหมายทางปรัชญาเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตามในยุคต่อมา วรรณกรรมที่สำคัญคือมหาการตะและรามายณะ รวมทั้งคัมภีร์ปุรา�อื่น ๆ เป็นอันมาก ก็ได้กล่าวถึงหลักภักดิ์นี้ ว่าเป็นหน้าที่ที่ควรปฏิบัติ ด้วยเชื้อว่า เทเวต่าง ๆ นั้นคืออวตาร ของพระผู้เป็นเจ้าต่าง ๆ นั่นเอง โดยเหตุนี้การบูชา จึงได้มาแทนที่ของพิธีและระดับ การบูชาที่ได้รับการวิรพันหากาดต่างกันออกไปเรื่อย ๆ

ลักษณะสามัญที่ว่าไปในเรื่องนี้ ก็คือการเคารพบูชาของเทวะ ซึ่งเชื่อว่า เทวะอาศัยอยู่ที่นั่น มีการให้อาหารแก่เทวะ มีการให้อานน้ำ มีการถวายดอกไม้ และ บางครั้งก็เอาเทวะไปนอนกับภารยาของเข้า ลักษณะความภักดิ์แบบนี้ นอกจากระดับ ซึ่งความเคารพแล้ว ยังแสดงถึงความยำเกรงอีกด้วย อย่างไรก็ตามสำหรับผู้บูชาที่มี หัวใจหน้า อาจจะถือว่ารูปเทวะที่ตนนับถือนั้นเป็นเพียงสัญลักษณ์ ให้ระลึกถึงพระ ผู้เป็นเจ้าที่ไม่มีตัวตน ผู้ซึ่งทรงรักมนุษย์และในท่านองเดียวทั้งมนุษย์ก็อาจรักพระองค์ ได้ โดยนัยนี้ ผู้ปฏิบัติหลักภักดิ์จึงได้แสดงความรักของตนที่มีต่อพระผู้เป็นเจ้าด้วยการ รักในเพื่อนมนุษย์ด้วยกันผู้ซึ่งทุกคนก็เป็นที่รักของพระผู้เป็นเจ้าด้วย ลักษณะความรัก ที่เป็นบุคลาธิชฐาน ระหว่างมนุษย์และพระผู้เป็นเจ้าผู้เกี่ยวกับที่นี่ร่วมกันมาแต่สมัยโบราณ และแพร่หลายอยู่มากที่สุดในหมู่ชาวคริเดียนในอินเดียได้และได้แพร่ไปสู่อินเดียตอน เหนือในภายหลัง

ลักษณะการปฏิบัติและแนวความคิดดังกล่าว “ได้ถูกนำมาประยุกต์กับอารยธรรมของชาวอาหรับในสมัยที่ราชวงศ์โมริยะกำลังรุ่งเรือง และแน่นอนอิทธิพลแนวคิดของชาวไรเดียนนี้ ได้ส่งผลต่อทัศนะทางศาสนาและการปฏิบัติ รวมทั้งการเคารพบุชาในเทวะใหม่ ๆ เพิ่มมากขึ้น โดยแท้จริงแล้วชาวคริสต์เดียนผิวดำในอินเดียตอนใต้นี้ เป็นพวงสุดท้ายที่ได้ถูกนำไปเข้ามาสู่อารยธรรมอินโดอารยันและได้มีส่วนช่วยกันเสริมแนวคิดสร้างสรรค์ใหม่ ๆ ทางปรัชญาศาสนา ให้มีชีวิตชีวายิ่งขึ้น ทั้งนี้ด้วยแต่ภายหลังคริสตศตวรรษเป็นต้นมา นอกจากนี้ ด้วยอาศัยสิ่งกระดุนทางการค้าขายกับชาวตะวันตกที่นับถือโรมันแคಥอลิก (Roman West) ที่ทำให้แนวความคิดศาสนาอินโดอารยันที่แพร่หลายอยู่ในอินเดียตอนใต้ ถูกนำไปเผยแพร่ในแบบประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และรุ่งเรืองสืบท่อมาในต้นเหล่านี้ ซึ่งแม้ในปัจจุบันก็ยังมีหลักฐานปรากฏชัดอยู่”

ในตอนต้นของคริสตศตวรรษ หรืออาจจะก่อนหน้านี้ พระผู้เป็น 2 องค์ คือพระวิษณุและพระศิวะซึ่งถือว่าเป็นอวตารของพระผู้เป็นเจ้าสูงสุด ได้เป็นที่ยอมรับกันอย่างแพร่หลายในหมู่ชนที่มีการศึกษา สำหรับพระวิษณุถือว่า ทรงไว้ซึ่งความกรุณาอย่างสูงส่อง พระองค์ได้อวตารพระองค์สองลงมาในรูปต่าง ๆ และในโอกาสต่าง ๆ กัน ช่วยให้เกิดความสงบสุขในโลกมนุษย์ ส่าหรับลักษณะของพระศิวะ มีลักษณะที่น่ากลัวและบางครั้งพระองค์อาจทำลายสิ่งทั้งปวงที่ถูกสร้างขึ้นมาแล้วก็ได้ ซึ่งลักษณะประการหลังนี้ มีบอยครั้งที่เดียวที่การบรรยายว่าถ้าพระศิวะเจ้า ทรง “เต้นระบำลีลา” (Dance of Death) ก็จะหมายถึงความสิ้นสุดของสากลจักรวาล นอกจากนี้ พระศิวะยังถือว่าเป็นเทพเจ้าแห่งความอุดมสมบูรณ์ของชาวพื้นเมืองก่อนชาวอาหรับมา และมีบอยครั้งที่สุด ที่การเคารพบุชาปรากฏอย่างรุ่งเรืองในรูปการบูชาศิวลึงค์ (Phallic Symbol) กล่าวโดยพื้นฐานศาสนาอินดู มีลักษณะคำสอนที่มีใจกว้าง ผู้ที่นับถือพระวิษณุหรือพระศิวะ ก็อาจจะยอมรับความจริงของเทวะองค์อื่น ๆ ด้วย เพียงแต่ลดเทวะองค์นั้นมาเป็นที่ 2 ของเทวะที่ตนนับถืออยู่ ลักษณะความมีใจกว้างนี้เมื่อมองจากแง่ประวัติศาสตร์ศาสนาของอินเดียแล้ว ได้ส่งผลก่อให้เกิดความกลมกลืนและภาวะสมดุลย์อย่างกว้างขวาง และไม่มีความขัดแย้งที่รุนแรงใด ๆ กับหลักคำสอนของต่างศาสนา เช่น คริสตศาสนา ศาสนาโซโรอัสเตอร์ ศาสนาฮิว และแม้ศาสนาอิสลาม

2.13 ลัทธิตันตรา (Trantism)

ความเชื่อญี่ปุ่นหน้าของ ศาสนา Hinoki ได้ก้ามมาถึงขั้นสุดท้ายในสมัยหลังคุปตะ ซึ่งก็มีกำเนิดอยู่ในอินเดียใต้เหมือนกันเรียกว่า ลัทธิตันตรา ลัทธินี้มีเอกลักษณ์ให้สังเกต คือการเคารพนูชา เทพเจ้าแม่ ซึ่งเรียกว่าศักดิ์ ซึ่งเชื่อกันว่า เป็นพลังงานชีวิต แม้ว่า การปฏิบัติตามคติของตันตรา จะมุ่งหวังในด้านซึ่งให้ได้มาอำนวยของเวทยัมන์ ซึ่ง อาศัยสัญลักษณ์ และสูตรต่าง ๆ กิจกรรม แต่คำสอนที่อยู่เบื้องหลังก็คือ ความหลุดพ้น เป็นสิ่งที่จะบรรลุถึงได้ในชีวิตนี้ ด้วยอาศัยการรู้แจ้ง ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แห่งสังสารวัฏ และโมกชา สำหรับชาสานิกฝ่ายตันตราทั้งหลาย คำทั้ง 2 คือ สังสาร วัฏ และโมกชา มีได้มีความแตกต่างกันเลย ทั้งเป็นคำที่ไม่มีความหมายใด ๆ ขณะที่ ยอมรับแนวความคิดเอกกว้างนิยมของอถิร์วัตเททานตะ ลัทธิตันตราซึ่งได้เน้นว่า โลก เป็นเสมือนสิ่งสำคัญให้ปรากฏของเทวสัจจะ (divine truth) ซึ่งการที่จะบรรลุถึงได้ก็ ด้วยอาศัยความรักในเทพเจ้าแม่ (Goddess) ซึ่งเป็นเสมือนลักษณะที่เปลี่ยนแปลงอยู่ ตลอดเวลา (dynamic aspect) ของเทวะ ลัทธิตันตราอนอกจากจะยอมรับความเป็นอัน หนึ่งอันเดียวกันระหว่างสังสาร วัฏ และโมกชา ในแง่เอกกว้างนิยมแล้ว ยังเห็นว่า ขณะ ที่ประกอบพิธีกรรมนูชา แสดงความภักดีนั้นก្នុងเกณฑ์และข้อห้ามต่าง ๆ ที่เนื่องด้วย พิธีกรรมนั้นเป็นสิ่งที่ไร้ความหมายและต้องขัดออกไป ดังนั้น นักตันตราทั้งหลายจึง ห้ามประสบการณ์ชีวิตได้ในทุกลักษณะแห่งความสุขในโลกนี้ ซึ่งโดยทั่วไปถือว่าเป็น สิ่งที่ต้องห้ามอาทิ เช่น สุราเมรรย์ ปลา เนื้อ และการเสพย์กาม นอกจากนี้ ข้อแตกต่าง ทางธรรมะต่าง ๆ ก็ถือว่าไม่ใช่ข้อห้ามเบื้องต้นที่จะเข้าสู่พิธีตันตรา อย่างไรก็ตามการ ถือปฏิบัติที่สำคัญต่อหลักศีลธรรมดังกล่าวนั้น จะถือปฏิบัติได้เฉพาะในช่วงเวลาที่ประกอบ พิธีกรรมอยู่เท่านั้น และจะถือปฏิบัติได้ก็เฉพาะในภายหลังจากการฝึกฝนในทางจิต วิญญาณตามคำแนะนำของครุมาเป็นเวลานานแล้ว

โดยทั่วไปพิธีตันตรา ถูกวิพากษ์วิจารณ์มากโดยเฉพาะ โดยชาวตะวันตกว่า เป็นพิธีที่นำความเสื่อมมาสู่หลักศีลธรรม แต่นักตันตราทั้งหลายต่างก็มีlogicที่ตนที่ เป็นไปในแยینยัน ซึ่งต่างจากทัศนะของพวกรากบุพช ซึ่งเน้นไปในแง่ปฏิเสธโลกและ ชีวิต จริงอยู่การละโลกแบบนักพรตได้ถูกนำมาประยุกต์ให้เกิดความสมดุลย์ขึ้นทาง สังคมได้ ด้วยระบบการแบ่งขั้นชีวิตเป็น 4 ขั้น แต่ในแง่ที่เกี่ยวกับทัศนะที่ยืนยันคุณค่า

ของชีวิตในโลกนี้ได้รับการเน้นและการพัฒนาลักษณะตันตรา ถึงขั้นที่ว่า การรู้แจ้งจะเกิดขึ้นได้ ก็ด้วยการยอมรับด้วยความชอบชี้งถึงที่สุด ในใช้ด้วยการปฏิเสธหรือวางแผนต่อธรรมชาติโดยนัยนี้การกระทำการตามธรรมชาติทุกอย่าง จึงถือว่าเป็นส่วนหนึ่งแห่งเทวสักขณะที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ และเป็นการกระทำการหลักศาสนาด้วย

การเน้นการเคารพบุชา เทพเจ้าแม่ (Goddess) ในฐานะที่เป็นลักษณะที่เปลี่ยนแปลงเสมอ นี้ เป็นการพื้นฟูความเชื่อในสมัยโบราณในเรื่องครรภาระในพระแม่เจ้า (Mother Goddess) ด้วยถือว่าเทวะที่เป็นเพศหญิงทั้งปวงคือ การสำแดงให้ปรากฏแห่งเจ้าแม่ และเป็นการรับผิดชอบต่อภาระผู้ต่างๆ ในโลกนี้ ทั้งนี้โดยคำนึงถึงความแตกต่าง แห่งชื่อ เช่น เทวีทุรคา และกาลี เป็นต้น นอกจากนี้การเข้าหาภาระของตนเป็นท่าที่ที่แสดงถึงความเคารพนับถือ ถ้าได้รับการส่งเสริมว่าเป็นเสมือนหนึ่ง สัญลักษณ์แห่งศักดิ์ สำหรับการเน้นในเรื่องการเผยแพร่กิจการนั้นเป็นสัญลักษณ์ แสดงถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสิ่งที่เป็นคู่คือ พระเจ้าและเจ้าแม่

2.14 ระบบขั้น ตระกูล วรรณะ และครอบครัวในอินเดีย

จากรูปแบบวรรณะ 4 ที่เรียกว่า พราหมณ์ กษัตริย์ แพศย์ และศูกรได้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ในทางศาสนาโดยไม่คำนึงว่าตนเองมีชั้นตระกูลหรือวรรณะอย่างไร ระบบวรรณะในอินเดียอาจจะได้รับการพัฒนาในยุคหลัง และเราไม่ควรจะนำไปปะปนถึงระบบชั้นตระกูลเพระวรรณะใหญ่ทั้ง 4 ยังคงไม่เปลี่ยนแปลง ขณะเดียวกันวรรณะย่อยๆ ที่เปลี่ยนแปลงและแยกขยายออกไปตลอดเวลา ทั้งนี้โดยมีความเกี่ยวพันกับศาสนาอาชีพและสิ่งที่อยู่ ในสมัยหลังคุปต์ระบบวรรณะย่อยๆ จะเพิ่มพูนขึ้นอย่างมากมายและกลายเป็นสิ่งที่ปรากฏเด่นชัดในสังคม เหตุผลที่ทำให้เป็นเช่นนั้นประการหนึ่งคืออิทธิพลของการครอบครองของต่างชาติ

ทุกวรรณะรวมทั้งพราหมณ์ ได้ถูกแบ่งเป็นวรรณะย่อยๆ อีกมากมายรวมทั้งสิ้นหลายพันวรรณะ แต่มีข้อที่น่าสังเกตว่า ระบบวรรณะของชนชั้นต่ำเป็นสิ่งที่ถือกันจริงจังว่ามีความสำคัญและมีอิทธิพล แต่สำหรับชนชั้นสูงถือว่าไม่เป็นสิ่งมีความสำคัญมากนัก ความแตกต่างที่สำคัญประการหนึ่งคือ การเน้นในเรื่องการทำเดินทางบุคคลว่าสังกัดอยู่ในวรรณะใด และจะต้องอยู่ในวรรณะนั้นเรื่อยไป ทำให้เกิดระบบสังคมที่

สลับซับซ้อนขึ้น เนื่องด้วยมีระบบวรรณะเพิ่มมากขึ้น โดยทั่วไป วรรณะย่ออย่าง ๆ มักจะถูกปกคล้องโดยคณะกรรมการผู้อ้าวโสซึ่งมักจะสืบต่อกันโดยสายกรรมพันธุ์ อีกนัยหนึ่งระบบวรรณะย่ออย่าง ๆ ดังกล่าวถือได้ว่าเป็นหน่วยย่อยทางสังคมที่มีลักษณะการปกครองตนเอง ในกรณีที่จะปักป้องผลประโยชน์ของกลุ่มของตน จากอิทธิพลภายนอกและในขณะเดียวกัน ก็ส่งเสริมความจงรักภักดีภายในเช่นเดียวกัน ประเทศต่าง ๆ ในตะวันตก ที่ให้ความสำคัญแก่รากฐานของคนอย่างไรก็ตาม ในสมัยที่ต่างชาติปกครองประเทศอินเดียยังนั้น จะเห็นได้ว่า ระบบวรรณะย่อทั้งหลายดังกล่าวนั้นได้มีส่วนช่วยรักษาวัฒนธรรมอินดูและคุณค่าทางศาสนาต่าง ๆ ไว้อย่างสำคัญที่เดียว หน่วยสังคมพื้นฐานในประเทศอินเดีย ก็มีลักษณะเช่นเดียวกับระบบการยธรรมแบบสิกรรมในยุคแรก ๆ โดยทั่วไป ในแห่งที่ว่ามีการขยายระบบครอบครัวออกไป ซึ่งแต่ละคนมีส่วนในทรัพย์สมบัติที่มีอยู่ร่วมกัน และต้องอยู่ภายใต้การนำและการควบคุมของบิดา อำนาจของผู้เป็นบิดา ถึงแม้ว่าจะถูกจำกัดโดยกฎหมายและเจ้าตัวประเทศ แต่ก็ถือว่ามีอำนาจเพิ่มมากขึ้นโดยอาศัยพิธีกรรมที่เนื่องด้วยบรรพบุรุษ ซึ่งผู้บิดาทำหน้าที่เป็นประธานในสังคมอินเดีย ทุก ๆ คนจากวัยเด็กถึงวัยผู้ใหญ่ได้รับการฝึกฝนให้มีความอ่อนน้อมถ่อมตน มีความซื่อสัตย์ต่อครอบครัวและให้แสวงหาความมั่นคงและร่วงวัล อนึ่ง บทบัญญัติและข้อห้ามต่าง ๆ ทางศาสนา ได้กลayanามีส่วนสำคัญในรูปครอบครัว ด้วยเหตุที่ในวรรณะย่ออย่าง ๆ นั้นมีข้อห้ามต่าง ๆ ที่เนื่องด้วยศาสนามีอยู่เป็นส่วนมาก ชาวอินเดียส่วนใหญ่กูเหมือนจะดำเนินชีวิตที่มีขอบเขตจำกัด แต่ทุกคนก็พอจะมีความร่าเริงยินดีได้เหมือนกัน ในแห่งที่ว่าสมาชิกแต่ละคนในกลุ่มต่างกันหากความมั่นคงให้แก่ครอบครัวในทางกลับกัน ความขัดแย้งหรือของเขาก็จะส่งเสริมให้เกิดชีวิตประเภทที่หูหราและทันสมัยแก่ผู้เป็นหัวหน้า ถึงแม้ว่ามีเป็นเพียงบางครั้งบางคราวก็ตาม

ในบทนี้เราได้สำรวจคุ้ประกอบที่สำคัญ ในแห่งของการวิวัฒนาการที่สลับซับซ้อนของอารยธรรมอินเดียรูป ซึ่งจะทำให้เราเข้าใจถึงเอกลักษณ์พิเศษ ถึงที่ศูนย์ลักษณะคำสอน ความเชื่อถือ ขนบธรรมเนียม ประเพณีต่าง ๆ ของชาวอินเดีย ซึ่งอาจจะไม่เป็นที่คุ้นเคยถึงนักศึกษาในตะวันตก อย่างไรก็ตามควรจะยอมรับว่า การอธิบายสิ่งใดให้ง่ายเกินไปนั้นอาจจะไม่สามารถให้ความยุติธรรม แก่คัมภีรภาพและความก้าวหน้าของระบบความคิดของชาวอินเดีย และวิถีสังคมที่มีลักษณะสร้างสรรค์อยู่

ตลอดเวลา ยิ่งกว่านั้น เนื้อหาวิชาบางสาขา เช่น คณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ เป็นต้น ผู้เขียน* ก็มิได้นำมากล่าวเพื่อเหตุผลที่ว่า สาขาวิชาดังกล่าวไม่ได้มีบทบาทที่สำคัญมาก นักต่ออาชญากรรมของชาติในอินเดียใหม่

ลักษณะที่ขาดหายไปอย่างหนึ่งของอารยธรรมอินโดอารยันก็คือความสัมมูลในแต่ที่ไม่มีความเคารพอำนาจทางการเมือง ดังที่มีอยู่ในอารยธรรมอื่น ทั้งนี้ เพราะข้อห้ามทางศาสนาและวัฒนธรรมต่าง ๆ มีอิทธิพลกว่าอำนาจทางการเมือง ความสัมมูลในดังกล่าวด้วยไม่อ่าจะได้ว่า มีเหตุมาจากความไม่ก้าวหน้าทางรัฐศาสตร์ (ตู้อรรถศาสตร์) หรือมีเหตุจากความแตกต่างทางเชื้อชาติและวัฒนธรรมซึ่งมีอยู่อย่างมากมาย (แม้องค์ประกอบบนเหล่านี้จะมีอยู่อย่างมากมายในอารยธรรมอินโดอารยันยิ่งกว่าในอารยธรรมอื่น ๆ ก็ตาม) ทั้งเห็นได้ชัดว่ามีได้มีสาเหตุมาจากความล้าหลังทางศาสนา เพราะโดยแท้จริงแล้ว ความสัมมูลตั้งกล่าวเกิดจากข้อเท็จจริงที่ว่า อำนาจทางการเมืองมีความสำคัญเป็นที่สองรองจากอำนาจทางศาสนา ทั้งนี้ เนื่องจากขั้นวรรณะพระราหมณ์ที่เป็นชาวอารยันและทายาทต่างก็มีอิทธิพลต่อพิธีกรรมทางศาสนาอันเนื่องด้วยวิถีชีวิตของตน ตั้งแต่ต้นจนตายและนอกจากนี้ยังมีอิทธิพลส่วนรวมต่อ ระบบชั้นวรรณะโดยทั่วไปอีกด้วย ซึ่งเหตุนี้เองได้กล่าวเป็นอุปสรรคที่สำคัญ ในการที่จะสถาปนาอำนาจจักรวรรษที่ยังยืนมั่นคงยาวนานขึ้นที่ก้าวออกไป อีกทั้งระบบวรรณะย่อยต่าง ๆ ก็มีส่วนทำให้ผู้ปกครองเห็นห่างจากประชาชน ถึงแม้ว่าพระราหมณ์ซึ่งเกือบจะมีอำนาจผูกขาดในด้านศิลปวิทยาการและความเป็นปัญญาชนในด้านต่าง ๆ มีบทบาทอันสำคัญในรัฐบาลตั้งแต่ตอนต้นที่เดียว ก็ตาม แต่พระราหมณ์เหล่านี้จะแยกตัวเป็นอิสระในฐานะที่เป็นวรรณะสูงอีกรูปแบบหนึ่ง และมักอุทิศเวลาส่วนใหญ่ของพากตนเพื่อกิจกรรมทางศาสนามากกว่ากิจกรรมทางด้านสังคมหรือการเมือง อนึ่ง ผู้ปกครองส่วนใหญ่เมื่อได้สังกัดอยู่ในวรรณะพระราหมณ์ แต่ผู้ปกครองเหล่านี้ก็ประสบความสำเร็จเช่นเดียวกับภัยของพากเชน ชาพุทธ และฝ่ายปฏิบัติอื่น ๆ ได้ด้วยการรวมมวลอาลักษณ์คำสอนต่าง ๆ ที่มีอยู่มาประยุกต์เข้ามาไว้เป็นระบบคำสอนทางศาสนาอันเดียวกัน เรียกว่าลักษณ์อินดู และการที่จะเชิญกันการครอบครองของต่างชาติ รวมทั้งระบบการเมืองที่มี

* Guilford A. Dudley

ลักษณะอนามัยในที่เกิดระบบวรรณะย่อย ๆ ขึ้นอีกมากมาย เกิดระบบการแบ่งชารวินเดียออกเป็นหน่วยที่มีการปกครองตนเองอย่าง ๆ ออกไป ซึ่งข้อนี้ได้ผลเป็นการง่ายที่จะทำความคุ้มครองคนในกลุ่ม และเป็นการส่งเสริมความสัมพันธ์ในวรรณะย่อยอื่น ๆ ทั้งทำให้อำนาจทางการเมืองยังคงมีอยู่ในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ เมื่อมองกันในแง่พื้นฐานแล้ว วิธีการทางสังคมดังกล่าวได้ประสบความสำเร็จอย่างเห็นได้ชัด แม้จะก่อให้เกิดปัญหาที่สำคัญ ๆ ต่าง ๆ ก็ตาม และที่สำคัญก็คือเป็นการรักษาอำนาจทางการเมืองของอินเดียสืบต่อจนถึงปัจจุบัน
